

Brüssel, 3.3.2021
COM(2021) 101 final

**KOMISJONI TEATIS EUROOPA PARLAMENDILE, NÕUKOGULE, EUROOPA
MAJANDUS- JA SOTSIAALKOMITEELE NING REGIOONIDE KOMITEELE**

Võrdõiguslikkuse liit. Puuetega inimeste õiguste strateegia aastateks 2021–2030

Võrdõiguslikkuse liit. Puuetega inimeste õiguste strateegia aastateks 2021–2030

„Puuetega inimestel on õigus headele töötingimustele, iseseisvale toimetulekule, võrdsetele võimalustele ja täieulatuslikule osalemisele oma kogukonna elus. Igaühel on õigus elada ilma takistusteta. Meie kui kogukonna kohus on tagada puuetega inimeste täielik osalemine ühiskonnaelus teistega võrdsetel alustel.“

Komisjoni president von der Leyen¹

1. Tulevikunägemus ja vajadus tegude järele

Euroopa Liit rajaneb sellistel väärtustel nagu võrdsus, sotsiaalne õiglus, vabadus, demokraatia ja inimõigused. Euroopa Liidu toimimise lepingus (edaspidi „ELi toimimise leping“) ja Euroopa Liidu põhiõiguste hartas on sätestatud õiguslik alus võitluseks diskrimineerimise kõigi vormide vastu, nähes ELi poliitika ühe nurgakivina ette võrdsuse. President von der Leyeni sõnul on tema juhitava komisjoni üks prioriteet võrdõiguslikkuse liidu loomise, pidades silmas võrdõiguslikkust selle kõigis vormides.

Ühinenud Rahvaste Organisatsiooni puuetega inimeste õiguste konventsiooni (UNCRPD) vastuvõtmine 2006. aastal tähistas läbimurret puuetega inimeste õiguste miinimumstandardite kehtestamisel². EL ja selle liikmesriigid on puuetega inimeste õiguste konventsiooni osalised ja teevad selle rakendamisel edusamme³.

Tööhõive- ja sotsiaalpoliitikas näitab suunda Euroopa sotsiaalõiguste sammas⁴, mille Euroopa Parlament, nõukogu ja Euroopa Komisjon 2017. aastal ühiselt välja kuulutasid. Samba 17. põhimõttes rõhutatakse, et puuetega inimestel on õigus sisetulekutoetusele, mis tagab neile väärrika elu, teenustele, mis võimaldavad neil osaleda tööturul ja ühiskonnaelus, ning nende vajadustele kohandatud töökeskkonnale.

Euroopa puuetega inimeste strateegia 2010–2020⁵ sillutas teed tõketeta Euroopa loomisele, edendades meetmeid, mida toetatakse ka ELi rahalistest vahenditest, et parandada ELis elu ligikaudu 87 miljonil inimesel, kellel on mingi puue⁶. Hindamine⁷ näitab, et strateegia aitas parandada olukorda mitmes valdkonnas, eelkõige seoses puuetega inimestele ligipääsuvõimaluste ja õiguste tagamisega, seades puuetega inimesed ELi tegevuskavas olulisele kohale.

Sellegipoolest on puuetega inimestel endiselt palju probleeme tervishoiuteenuste ja hariduse kättesaadavuse ning tööhõive ja vaba aja veetmisega seoses ning neil on keeruline osaleda poliitilises elus. Ka vaesuse või sotsiaalse tõrjutuse oht on nende puhul

¹ Euroopa Komisjoni president Ursula von der Leyen, [Euroopa puuetega inimeste päev 2020](#).

² [UNCRPD](#).

³ [Rakendamine ELi tasandil](#).

⁴ „[Institutsioonide ühine teadaanne Euroopa sotsiaalõiguste samba kohta](#)“ (2017/C 428/09).

⁵ Komisjoni teatis (COM(2010) 636 final) „[Euroopa puuetega inimeste strateegia 2010–2020](#)“.

⁶ Andmed: Sisetulekuid ja elamistingimusi käsitlev ELi statistika (EU SILC) ning ELi tööjõu-uuring (EU LFS). ELi üle 16-aastastest elanikest kogevad oma tegevuses piiranguid 24,7 %: 17,7 % puhul on piirangud mõõdukad ja 7 % puhul on need suured. S. Grammenos/M. Priestley, 2020, „[Europe 2020 data and people with disabilities](#)“.

⁷ Komisjon (SWD(2020) 291 final), „[Evaluation of the European Disability Strategy 2010–2020](#)“.

suurem (28,4 %) kui puueteta inimeste seas (18,4 %). Üle poole puuetega inimestest väidab, et nad tundsid ennast 2019. aastal diskrimineerituna⁸.

COVID-19 pandeemia ja selle majanduslikud tagajärjed, mis takistusi ja ebavõrdsust suurendasid, muudavad veelgi pakilisemaks vajaduse see probleem lahendada⁹. Hoolekandeasutustes elavate puuetega inimeste nakatumise määr on kõrgem ja samal ajal kannatavad nad sotsiaalse distantseerumise nõuete tõttu isoleerituse all. Kogukonnas ja kodus elavaid puuetega inimesi mõjutab see, et isiklike teenuseid osutatakse piiratud ulatuses, mistõttu võib juhtuda, et neil ole võimalik iseseisvalt toime tulla. Piiratud võimalus kasutada IKT-vahendeid, mida on vaja videovestluste pidamiseks, kaugtöök, distantstõppeks, internetis ostude tegemiseks ja COVID-19ga seotud teabe saamiseks, muudab isegi väikesed ülesanded nende jaoks keeruliseks. EL võttis kiiresti meetmeid pandeemia sotsiaal-majanduslike tagajärgede leevendamiseks, et tagada õiglane ja kaasav taastumine, võttes arvesse erinevusi ja ebavõrdsust. Komisjon suurendas erakorraliste meetmete võtmist juba 2020. aasta varakevadel¹⁰ ja tegi mais ettepaneku võtta vastu ulatuslik Euroopa taastekava¹¹. ELi järgmine pikaajaline eelarve koos taasterahastuga „NextGenerationEU“¹² on suurim stimuleerivate meetmete pakett, mis on kunagi vastu võetud. See toetab puuetega inimeste hõlmamist COVID-19-le reageerimisel ja sellest taastumisel¹³.

On aeg tõhustada Euroopa meetmeid. Euroopa Parlament¹⁴ kutsus üles võtma vastu uue puuetega inimesi käsitleva strateegia, mis hõlmab kõiki konventsiooni valdkondi, ning nõukogu kohustus jätkama tööd selle rakendamiseks¹⁵. Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee ning Euroopa Regioonide Komitee rõhutasid ligipääsetavuse ja iseseisva toimetuleku tähtsust ning juhtimise ja järelevalve olulisust¹⁶.

Selle strateegia eesmärk on muuta eelseisval kümnendil puuetega inimeste elu paremaks nii ELis kui ka mujal. Strateegia eesmärged on võimalik saavutada üksnes kooskõlastatud tegevusega nii riiklikul kui ka ELi tasandil, kui liikmesriigid ning piirkondlikud ja kohalikud ametiasutused pühenduvad täiel määral komisjoni kavandatud meetmete elluviimisele.

Mõnes valdkonnas (nt transport ja siseturg) jagab EL pädevust liikmesriikidega. Muudes asjaomastes valdkondades, nagu tervishoid, haridus ja kultuur, jääb põhipädevus liikmesriikidele ja ELil on toetav roll. Seetõttu on liikmesriikide esmane kohustus töötada välja puuetega inimesi käsitlevad riiklikud poliitikameetmed, lähtudes oma kohustusest rakendada puuetega inimeste õiguste konventsiooni ja kohaldatavatest ELi õigusnormidest. Strateegiaga tagatakse ka, et komisjon on puuetega inimeste õiguste

⁸ Eurobaromeetri eriuuring 493 „[Discrimination in the EU](#)“, mai 2019.

⁹ „[UN Resources on Persons with Disabilities and COVID-19](#)“.

¹⁰ „[Cohesion policy action against Coronavirus](#)“: Euroopa Liidu Solidaarsusfond; koroonaviirusele reageerimise investeerimisalgatus; ühtekuuluvust ja Euroopa territooriume toetav taasteabi (REACT-EU).

¹¹ Komisjoni teatis (COM(2020) 456 final) „[Euroopa võimalus: parandame vead ja teeme ettevalmistusi järgmise põlvkonna jaoks](#)“.

¹² Komisjoni teatis (COM(2020) 442 final) „[ELi eelarve, mis toetab Euroopa majanduse taastekava](#)“.

¹³ Nagu on nõutud liidu välisasjade ja julgeolekupoliitika kõrge esindaja ja Euroopa maailmapositsiooni tugevdamise valdkonna asepresidendi Borrelli, komisjoni asepresidendi Jourova ja volinik Dalli [ühisavalduses](#).

¹⁴ Euroopa Parlamendi 18. juuni 2020. aasta resolutsioon [Euroopa 2020. aasta järgse puuetega inimeste strateegia kohta](#).

¹⁵ Nõukogu järeldused, 2019, „[Haavatavas olukorras olevate inimeste tööhõive parandamine](#)“; nõukogu järeldused, mis käsitlevad puuetega inimeste juurdepääsu spordile.

¹⁶ Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee (EESC), 2019, „[ELi 2020.–2030. aasta puuetega inimeste õiguste tegevuskava kujundamine](#)“; Euroopa Regioonide Komitee, 2017, „[Deinstitutsionaliseerimine kohaliku ja piirkondliku tasandi hooldussüsteemides](#)“.

konventsiooni rakendamisel eeskujuks ja tõhustab selleks oma koostööd teiste ELi institutsioonidega.

Strateegias võetakse arvesse seda, et puudeid on väga erinevaid ja need tulenevad pikaajaliste füüsiliste, vaimsete, intellektuaalsete või meeleliste kahjustuste (mis on sageli nähtamatud) ja keskkonnatõkete vastastikusest mõjust, aga ka asjaolu, et puuete esinemise sagedus kasvab koos vanusega, kuna peaaegu pooltel üle 65-aastastel inimestel on nende sõnul mingi puue. Selles arendatakse edasi läbipõimunud puuete küsimust, käsitledes konkreetseid takistusi, millega puutuvad kokku inimesed, kellel on mitme (soolise, rassilise, etnilise, seksuaalse, usulise) identiteedi kombinatsioon, või raskes sotsiaal-majanduslikus või muus kaitsetus olukorras olevad puuetega inimesed. Puuetega inimeste hulgas vajavad erilist tähelepanu naised, lapsed, eakad, kodutud, pagulased, rändajad, romad ja muud etnilised vähemused.

Strateegiaga toetatakse rohe- ja digipööret ning eurooplaste tervisekaitset,¹⁷ aidates nii kaasa kestliku, vastupanuvõimelise, uuendusmeelse ja õiglase liidu loomisele. See on osa komisjoni poolt vastu võetud Euroopa sotsiaalõiguste samba tegevuskavast. Täiendades võrdõiguslikkuse strateegiaid, mis on vastu võetud diskrimineerimise kõigi vormide vastu võitlemiseks, aitab kõnealune strateegia jõuda võrdõiguslikkuse liiduni ja tugevdada Euroopa rolli ülemaailmse partnerina ebavõrdsuse vastu võitlemisel, saavutades ÜRO kestliku arengu eesmärgid¹⁸ ja edendades inimõigusi.

2. Ligipääsetavus kui õigusi, iseseisvust ja võrdsust võimaldav tegur

Miljonitel puuetega inimestel on raskusi transpordi kasutamisel, hoonetesse pääsemisel või teabe saamisel

Ligipääs tehis- ja virtuaalkeskkonnale, info- ja kommunikatsioonitehnoloogiale (IKT), kaupadele ja teenustele, sh transpordile ja taristule, on õiguste teostamist võimaldav tegur ning eeltingimus puuetega inimeste täielikuks osalemiseks teistega võrdsel alustel.

Viimase kümne aasta jooksul on eri valdkondades vastu võetud palju ELi õigusnorme, et muuta EL puuetega inimestele ligipääsetavamaks:

Euroopa ligipääsetavuse akt (mis

hõlmab tooteid ja teenuseid), veebi juurdepääsetavuse direktiiv, elektroonilise side seadustik, audiovisuaalmeedia teenuste direktiiv ja autoriõigust käsitlevad õigusaktid¹⁹.

Kehtestatud on Euroopa ligipääsetavuse standardid, et toetada ligipääsu hõlbustamist tehiskeskkonnale ja IKT-le ning et organisatsioonid võtaksid vastu universaalsidaini lähenemisviisi²⁰. Euroopa eri poliitikavaldkondades toetatakse digipööret ja digitaalseid avalikke teenuseid, mis

16-aastastest või vanematest puuetega inimestest on kodune internetiühendus **64,3 %-l**, samas kui puueteta inimestest on see **87,9 %-l**

¹⁷ [Euroopa roheline kokkulepe](#) (COM(2019) 640 final); [Euroopa kliimapakt](#) (COM(2020) 788 final); [Euroopa digitaalviikude kujundamine](#) (COM(2020) 67 final); [Euroopa terviselüüdi loomine](#) (COM(2020) 724 final); [ringmajanduse tegevuskava](#) (COM(2020) 98 final); [Euroopa renoveerimislaone](#) (COM(2020) 662); [digilõppe tegevuskava 2021–2027](#) (COM(2020) 624 final).

¹⁸ Ühinenud Rahvaste Organisatsioon, „The 2030 Agenda for Sustainable Development“.

¹⁹ Direktiiv 2019/882/EL ([Euroopa ligipääsetavuse akt](#)); direktiiv 2016/2102/EL ([veebi juurdepääsetavuse direktiiv](#)); direktiiv 2018/1972 ([Euroopa elektroonilise side seadustik](#)); direktiiv 2018/1808 (audiovisuaalmeedia teenuste direktiiv) ja autoriõiguse normid, mis võeti vastu, lähtudes [Marrakeshi lepingust \(2013\)](#), et lihtsustada nägemispuude või muu trükkikirja lugemise puudega inimeste jaoks juurdepääsu avaldatud teostele.

²⁰ Komisjoni volitustest 376, 554, 420 ja 473 tulenevad ligipääsetavuse standardid.

kaasavad puuetega inimesi ja on neile ligipääsetavad²¹. Komisjon kehtestas rändlust käsitlevate õigusaktide²² läbivaatamise käigus konkreetsed meetmed, et hõlbustada puuetega lõppkasutajate võimalust kasutada hädaabiteenuseid.

Reisijate õigused tagavad lennuki, rongi, veesõiduki või bussiga reisivate puuetega ja piiratud liikumisvõimega reisijate mittediskrimineerimise õiguse transpordile ligipääsul ning õiguse saada tasuta abi²³. Algatus „Access City Award“²⁴ on soodustanud sidusat ja valdkonnaülest lähenemisviisi, mis läheb ELi õiguses sätestatud miinimumstandarditest kaugemale. Lisaks on komisjon soovitanud, et hoonete energiatõhususe parandamiseks tehtava renoveerimise käigus tuleks tagada, et ligipääsetavustõkked kõrvaldatakse.²⁵

ELi õigusnormide kohaselt tuleb liikmesriikidel täita ligipääsetavusnõuded, et nad saaksid kasutada jagatud eelarve täitmise korras hallatavaid vahendeid, ning korraldada riigihankemenetlusi ligipääsetavate kaupade ja teenuste ostmiseks ning ligipääsetavate taristute ehitamiseks²⁶. Liikmesriike julgustatakse ka integreerima ligipääsetavuse rahastamist taaste- ja vastupidavuskavadesse.

Siiski on takistused jäänud puuetega inimeste jaoks püsima, vähendades nende liikumisvõimalusi riikide piires ja kogu Euroopas ning teabe, toodete, teenuste ja eluaseme kättesaadavust.

Et saavutada tõketeta Euroopa, peaksid liikmesriigid lõimima ligipääsetavuse kõigisse asjakohastesse poliitikameetmetesse ja tegevustesse, eelkõige Euroopa rohelise kokkuleppe, renoveerimislaine ja algatusega uus „Euroopa Bauhaus“ seotud poliitikameetmetesse ja tegevustesse, ning spetsialistid peaksid saama ligipääsetavusalast koolitust.

ELi tasandil pöörab komisjon suurt tähelepanu kõigi ligipääsetavust reguleerivate ELi õigusnormide nõuetekohasele rakendamisele ja hindamisele ning teeb kindlaks lüngad ja vajaduse edasiste seadusandlike meetmete järele²⁷. ELi tasandi meetmed hõlmavad ka edasist tööd standardimise ja tehniliste kirjeldustega. Komisjon uurib 2023. aastaks tugitehnoloogiate siseturu toimimist, et teha kindlaks edasise tegevuse vajadus, kuna erinevused riiklikes toodete toetuskõlblikkuse ja sertifitseerimise regulatsioonides võivad kahjustada hinnakonkurentsi²⁸. 2021. aastal vaatab komisjon renoveerimislainet käsitleva teatise järelmeetmena läbi hoonete energiatõhususega seotud õigusraamistikku, mis mõjutab ka renoveerimisnõuetest tulenevat ligipääsetavuse parandamist²⁹.

²¹ „Tallinn Declaration on eGovernment“, 2017; „Berlin Declaration on Digital Society and Value-Based Digital Government“. Ka ELi kosmoseprogramm toetab e-valitsuse poliitikat andmete, teabe ja teenustega.

²² Komisjon (COM(2021) 85 final), Ettepanek: Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus, mis käsitleb rändlust üldkasutatavates mobiilsidevõrkudes liidu piires (uuesti sõnastatud).

²³ ELi reisijate õigused; koostalitlusvõime: komisjoni määrus (EL) nr 1300/2014.

²⁴ Komisjoni algatus „Access City Award“.

²⁵ Komisjoni 8. mai 2019. aasta soovitus (EL) 2019/786 hoonete renoveerimise kohta.

²⁶ Komisjoni ettepanek: määrus, millega kehtestatakse ühissätted (COM(2018) 375 final) (muudetud dokumendiga COM(2020) 450 final); direktiiv 2014/24/EL riigihangete kohta.

²⁷ Puuetega ja piiratud liikumisvõimega inimeste õiguste hindamine lennu-, vee- ja bussitranspordi valdkonnas (2021), et vaadata läbi reisijate õigused neid reguleerivas õigusraamistikus (2021–2022); veebi juurdepääsetavuse direktiivi (2022) hindamine; Euroopa elektroonilise side seadustiku läbivaatamine (2025).

²⁸ Järelevalve tulemusi ja täitmise tagamise menetlust käsitlevad aruanded, mille liikmesriigid esitavad komisjonile esimest korda 2021. aasta detsembris ja seejärel iga kolme aasta järel, näitavad aja jooksul tehtud edusamme direktiivi praktilisel rakendamisel ning avaliku sektori veebisaitide ja mobiilirakenduste juurdepääsetavuse parandamisel.

²⁹ Kuigi kohustus renoveerida igal aastal teatav protsent üldkasutatavatest hoonetest kehtib praegu ainult keskvalitsustele, laiendatakse seda kohustust kõigile avaliku halduse tasanditele, sealhulgas komisjonile.

Juhtalgatus

Komisjon käivitab 2022. aastal Euroopa ressursikeskuse „AccessibleEU“ tegevuse, et suurendada ligipääsetavuspoliitika sidusust ja hõlbustada asjakohaste teadmiste kättesaadavust. See koostööraamistik ühendab ligipääsetavust käsitlevate õigusnormide rakendamise ja täitmise tagamise eest vastutavaid riiklikke asutusi ning eri ligipääsetavusvaldkondade eksperte ja spetsialiste, et jagada omavahel häid tavasid, innustada poliitika väljatöötamist riiklikul ja ELi tasandil ning töötada välja vahendid ja standardid, mille eesmärk on hõlbustada ELi õiguse rakendamist. Komisjon alustab hiljuti asutatud **puuetega inimeste foorumi** raames ettevalmistusi ressursikeskuse „AccessibleEU“ käivitamiseks³⁰.

Lisaks sellele komisjon

- ✓ annab 2021. aastal liikmesriikidele praktilised suunised, et toetada **riigihankedirektiividest** tulenevate ligipääsetavuskohustuste nõuetekohast rakendamist ning edendada avaliku sektori hankijate koolitust ligipääsetavate toodete ja teenuste hankimise alal;
- ✓ lisab 2021. aastal ELi digivalitsuse täiendatud strateegiasse ligipääsetavuse ja kaasatuse, keskendudes kogu Euroopas inimkesksetele ja kasutajasõbralikele digitaalsetele avalikele teenustele, mis vastavad ELi kodanike vajadustele ja eelistustele, sealhulgas puuetega inimeste vajadustele;
- ✓ hindab 2022. aastal **veebi juurdepääsetavuse direktiivi** kohaldamist ja seda, kas direktiiv tuleks läbi vaadata, et kõrvaldada tuvastatud lüngad, nt osas, mis puudutab kohaldamisala, tehnoloogia arengut ja kooskõla muude asjakohaste ELi õigusaktidega;
- ✓ vaatab 2021. aastal kooskõlas säästva ja aruka liikuvuse strateegiaga läbi **reisijate õigusi reguleeriva õigusraamistiku, sealhulgas puuetega ja piiratud liikumisvõimega inimeste õigused** lennu-, vee- ja bussitranspordi valdkonnas³¹;
- ✓ loob 2022. aastaks **raudtee vara inventarinimestiku**, st nimestiku raudteejaamade ligipääsetavate osade kohta, et teha kindlaks olemasolevad ligipääsutõkked ja -takistused³²;
- ✓ vaatab 2021. aastal läbi määruse **üleeuroopalise transpordivõrgu arendamist käsitlevate liidu suuniste kohta, et täiendada ligipääsetavust käsitlevaid sätteid**³³;
- ✓ vaatab 2021. aastal **säästva liikuvuse kavandamise** tõhustamiseks läbi linnalise liikumiskeskonna paketi, mille kohaselt tuleb liikmesriikidel võtta vastu kohalikud liikuvuskavad, võttes arvesse eri rühmade, sealhulgas puuetega inimeste vajadusi³⁴.

³⁰ Vt punkt 7.3.

³¹ Komisjoni teatis (COM(2020) 789 final) „[Säästva ja aruka liikuvuse strateegia](#)“, punktid 91 ja 92, ning lisa, meetmed 63 ja 64. Käimas on puuetega ja piiratud liikumisvõimega inimeste õigusi lennureisidel ning vee- ja bussireisijate õigusi (2021) käsitlevate määruste hindamine, mis peaks lõpule viidama 2021. aasta esimesel poolaastal.

³² [Komisjoni rakendusmäärus \(EL\) 2019/772](#).

³³ Määrus (EL) nr 1315/2013 [üleeuroopalise transpordivõrgu arendamist käsitlevate liidu suuniste kohta](#);

Komisjoni teatis (COM(2020) 789 final) „[Säästva ja aruka liikuvuse strateegia](#)“, punkt 23, ja lisa, meede 55.

³⁴ Komisjoni teatis (COM(2020) 789 final), punkt 37, ja lisa, meede 20.

3. ELi õiguste kasutamine

Puuetega inimesed peaksid saada kasutada kõiki õigusi teistega võrdsetel alustel, sealhulgas teise liikmesriiki kolides või poliitilises elus osaledes.

3.1. Liikumis- ja elukohavabadus

Kui puuetega inimesed kolivad töö, õpingute või muude põhjuste tõttu teise liikmesriiki, võib neil tekkida raskusi puudestaatuse tunnustamisel. See tähendab, et neil võib olla keeruline saada teenuseid, sealhulgas viipekeele tõlget ja puuetega inimestele selles riigis ette nähtud toetusi. Samuti võib probleeme tekkida seoses piiriüleste teenustega. Lisaks kavatab komisjon teha liikmesriikidega koostööd, et laiendada puudestaatuse vastastikuse tunnustamise ulatust näiteks tööjõu liikuvuse ja toetuste valdkonnas seoses teenuste osutamise tingimustega.

Juhtalgatus

Komisjon teeb ettepaneku luua 2023. aasta lõpuks **ELi puudega isiku kaart**, mida tunnustatakse kõigis liikmesriikides. Sellega seoses tuginetakse kogemustele, mis on saadud käimasolevast ELi puudega isiku kaardi katseprojektist³⁵ kaheksas liikmesriigis, ning puuetega inimeste Euroopa parkimiskaardile.

3.2. Demokraatlikus protsessis osalemise edendamine

Siseriiklike õigusnormidega jäetakse **800 000 puudega Euroopa Liidu kodanikku** ilma õigusest osaleda Euroopa Parlamendi valimistel, põhjendades seda puude või vaimse tervise probleemidega

Puuetega inimeste õiguste konventsioonis nõutud täielik osalemine poliitikas tähendab, et puuetega inimesed osalevad teistega võrdsetel alustel nii valimistel kui ka poliitilistes ja otsustusprotsessides.

Tegelikkuses on puuetega inimestel oma õiguste kasutamisel sageli raskusi piiratud juurdepääsu (sh teabe ja suhtluse puudumine viipekeeles) või piiratud teovõime tõttu³⁶.

Oma soovitus 2019. aasta Euroopa Parlamendi valimiste kohta³⁷ kutsus komisjon liikmesriike üles tõhustama alaesindatud rühmade, sealhulgas puuetega inimeste valimisõiguste teostamist. Mitu liikmesriiki on juba vastu võtnud sihipärased õiguslikud kohandused ja Euroopa demokraatia tegevuskava³⁸ soodustab seda protsessi. Komisjoni aruandes 2019. aasta Euroopa Parlamendi valimiste läbiviimise kohta märgiti, et veel on vaja teha

³⁵ [EU Disability card: pilot project in 8 MS](#) (Belgia, Eesti, Itaalia, Küpros, Malta, Rumeenia, Sloveenia, Soome).

³⁶ Infograafik: Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee teabearuanne (SOC/554), 2019, „[Puuetega inimeste tegelikud õigused Euroopa Parlamendi valimistel hääletada](#)“. Valimiste korraldamine ELis on suures osas reguleeritud liikmesriikide tasandil ning erinevad riiklikud õigusaktid mõjutavad poliitilist reklaami ja teabeedastust, sealhulgas nende läbipaistvust. Seda küsimust reguleerib ka märkimisväärne arv ELi õigusakte. Nende hulka kuuluvad Euroopa Parlamendi valimisi puudutavas osas Euroopa Parlamendi valimisi käsitlev 1976. aasta akt ning Euroopa tasandi erakondade ja poliitiliste sihtasutuste põhikirja ning rahastamist käsitlev määrus. Komisjonil ei ole üldisi volitusi valimistega seotud küsimustesse sekkuda. Tingimused et järgitakse teatavaid aluspõhimõtteid, nagu need, mis on sätestatud Euroopa Liidu lepingu artiklites 2 ja 14, on liikmesriikide pädevuses ja kohustuseks sätestada valimiste läbiviimise eritingimused, ning pädevate riiklike haldus- ja õigusasutuste pädevuses tagada kohaldatava õiguse ja asjakohaste standardite järgimine.

³⁷ Komisjoni soovitus (EL) 2018/234 [2019. aasta Euroopa Parlamendi valimiste euroopalikumaks muutmise ja tõhusama läbiviimise kohta](#).

³⁸ Komisjoni teatis (COM(2020) 790 final) „[Euroopa demokraatia tegevuskava](#)“.

edusamme³⁹. Euroopa Parlament kutsus liikmesriike üles tõhustama parimate tavade vahetamist⁴⁰, et parandada puuetega inimeste poliitilise osaluse tingimusi, sealhulgas juurdepääsu teabele ja valimisjaoskondadele.

Nagu on märgitud 2020. aasta aruandes ELi kodakondsuse kohta⁴¹, teeb komisjon koostööd liikmesriikidega, pidades muu hulgas spetsiaalseid arutelusid Euroopa valimiskoostöö võrgustikus⁴² ja Euroopa Parlamendis, et tagada puuetega inimeste poliitilised õigused teistega võrdsetel alustel. Puuetega inimesed peaksid täiel määral osalema Euroopa tulevikku käsitleval konverentsil.

Lisaks sellele komisjon

- ✓ teeb Euroopa valimiskoostöö võrgustiku raames koostööd liikmesriikidega, et toetada kõigi inimeste täielikku osalemist valimistel ja nende **võimalust võtta osa Euroopa Parlamendi valimistest** (nii valijate kui ka kandidaatidena), tegeledes alaesindatud kodanikega, sealhulgas puuetega kodanikega, tagamaks et puuetega inimestel on võimalik poliitilisi õigusi kasutada teistega võrdsetel alustel;
- ✓ arutab 2022. aastal demokraatia tegevuskavas väljakuulutatud valimisteteemalise kõrgetasemelise kohtumise raames kaasava demokraatia tavasid, et **kandidaatide nimekirjad kajastaksid meie ühiskonna mitmekesisust**;
- ✓ koostab selle alusel ja tihedas koostöös liikmesriikidega Euroopa valimiskoostöö võrgustiku raames 2023. aastal **heade valimistavade juhendi**, milles käsitletakse puuetega kodanike **osalemist** valimisprotsessis;
- ✓ püüab **käsitleda puuetega kodanike vajadusi** Euroopa demokraatia tegevuskavas ette nähtud e-hääletuse tavade kogumikus;
- ✓ toetab uue **õiguste ja väärtuste programmi** (CERV) kaudu kaasavat demokraatlikku osalemist, sealhulgas puuetega inimeste osalemist.

4. Inimväärne elukvaliteet ja iseseisev toimetulek

Iseseisev toimetulek, kvaliteetsed sotsiaal- ja tööhõiveteenused, kättesaadavad ja kaasavad eluasemelahendused, osalemine elukestvas õppes, piisav sotsiaalkaitse ja tugevam sotsiaalmajandus on kõigi puuetega inimeste inimväärseks toimetulekuks hädavajalikud.

Hoolekandeesutustes elab enam kui miljon puuetega last ja alla 65-aastast täiskasvanut ning üle kahe miljoni 65-aastast ja vanemat täiskasvanut

50,8% puuetega inimestest töötab, samas kui puueteta inimestest töötab **75%**

37,6% puuetega inimestest ei tööta, samas kui puueteta inimestest ei tööta **17,6%**

28,4% puuetega inimestest ohustab vaesus ja sotsiaalne isoleeritus võrreldes **18,4%-ga** puueteta inimestest

³⁹ Komisjon teeb koostööd liikmesriikidega, et parandada näitajaid ja andmete kogumist, võttes arvesse selles aruandes esile toodud puudujääke.

⁴⁰ Euroopa Parlamendi 26. novembri 2020. aasta resolutsioon [Euroopa Parlamendi valimiste kokkuvõtte kohta](#).

⁴¹ Komisjon, 2020, [„2020. aasta aruanne ELi kodakondsuse kohta“](#): kodanike mõjuvõimu suurendamine ja nende õiguste kaitse.

⁴² [Euroopa valimiskoostöö võrgustik](#).

4.1. Iseseisva toimetuleku edendamine ja kogukonnapõhiste teenuste tõhustamine

Puuetega inimestel, sealhulgas eakatel ja lastel, on võrdne õigus elada iseseisvalt ja olla kaasatud kogukonda ning vabadus teha teistega võrdseid valikuid seoses elukohaga ja sellega, kellega ja kuidas nad elavad. ELi rahalised vahendid on olulisel määral aidanud tagada puuetega inimestele võimalusi tulla iseseisvalt toime ja olla kogukonda kaasatud⁴³. Iseseisvaks toimetulekuks on vaja diferentseeritud kvaliteetseid, kättesaadavaid, inimesekeskseid ja taskukohaseid kogukonna- ja perepõhiseid teenuseid, mis hõlmavad isiklikku abi, arstiabi ja sotsiaaltöötajate kaasamist, hõlbustades seeläbi igapäevaelu ning pakkudes puuetega inimestele ja nende perekondadele valikuvõimalusi.

Üldised tugiteenused peavad olema puuetega laste ja eakate jaoks kaasavad ja kättesaadavad, olles samal ajal soo- ja kultuuritundlikud.

Siiski on paljud puuetega inimesed, nii täiskasvanud kui ka lapsed, kogukonna elust isoleeritud ning neil (eelkõige neil, kes elavad hoolekandeesutustes) puudub kontroll oma igapäevaelu üle⁴⁴. Selle põhjuseks on enamasti ebapiisavad võimalused saada asjakohaseid kogukonnapõhiseid teenuseid, eluaset ja tehnilist abi ning peretoetuste ja isikliku abi piiratud kättesaadavus, sealhulgas vaimse tervise valdkonnas⁴⁵. Eriti raske on olukord äärealadel ja maapiirkondades. COVID-19 pandeemia on hoolekandeesutustes elavate inimeste probleemid esile toonud ja neid süvendanud.

Liikmesriikide vahel ja sees pakutavate teenuste kvaliteet on erinev⁴⁶. Lisaks mõjutab seda sektorit tööjõupuudus ja keerulised töötingimused. Sotsiaal- ja tervishoiuteenuste ebapiisavus mõjutab eelkõige maapiirkondades elavaid eakaid puuetega inimesi⁴⁷. Vajadust tagada selliste teenuste kättesaadavus väikese rahvastikutihedusega piirkondades on käsitletud rohelistes raamatus vananemise kohta⁴⁸ ning seda käsitletakse täiendavalt tulevases maapiirkondade pikaajalises visioonis.

Kõik see nõuab liikmesriikidelt tõhustatud meetmete võtmist ning komisjon toetab riiklikke, piirkondlikke ja kohalikke ametiasutusi nende jõupingutustes puuetega inimeste deinstitutionaliseerimise ja neile iseseisva toimetuleku tagamise nimel, sealhulgas 2021.–2027. aastal jagatud eelarve täitmise korras hallatavate vahendite, renoveerimislaine, taaste- ja vastupidavuskava hoonete renoveerimise komponendi ning tehnilise toe instrumendi abil⁴⁹.

Kiirendatud digi- ja rohepööre annavad võimaluse kavandada IKTd, tehisintellekti ja robotikat kasutades kohapealseid ja kaugteenuseid, mis on kohandatud puuetega inimeste vajadustele. Nende tehnoloogiliste lahenduste tulemuslikuks rakendamiseks on vaja kõrvaldada puuetega inimeste jaoks ligipääsetavust takistavad tõkked ja investeerida nende digioskustesse.

⁴³ [ELi rahalised vahendid ja deinstitutionaliseerimine](#); liidu rahalisi vahendeid ei saanud pikaajalist hooldust pakkuvad asutused.

⁴⁴ N. Crowther (ANED), 2019, „[The right to live independently and to be included in the community in European States](#)“.

⁴⁵ Coface – FamiliesEurope, 2020, „[Disability and the Family](#)“.

⁴⁶ Academic Network of European Disability Experts (ANED), 2018, „[Mainstreaming Disability Rights in the European Pillar of Social Rights – a compendium](#)“, lk 94 jj.

⁴⁷ OECD, 2020, „[Policies for present and future service delivery across territories](#)“.

⁴⁸ Komisjon (COM(2021) 50 final), „[Roheline raamat elanikkonna vananemise kohta](#)“.

⁴⁹ Euroopa Parlamendi ja nõukogu 10. veebruari 2021. aasta määrus (EL) 2021/240, millega luuakse tehnilise toe instrument (ELT L 57, 18.2.2021, lk 1).

Juhtalgatused

Komisjon annab 2023. aastaks välja **suunised, milles soovitatakse liikmesriikidel parandada puuetega inimeste võimalusi iseseisvalt toime tulla ja nende kogukonda kaasatust**, et puuetega inimesed saaksid elada kogukonnas ligipääsetavates ja toetatud eluasemes või jätkata kodus elamist (sealhulgas isikliku abi süsteemid).

Tuginedes olemasolevale vabatahtlikule Euroopa sotsiaalteenuste kvaliteediraamistikule, esitab komisjon 2024. aastaks konkreetse **raamistiku puuetega inimestele suunatud tipptasemel sotsiaalteenuste jaoks**, et parandada teenuste osutamist puuetega inimestele ja suurendada selles valdkonnas töökohtade atraktiivsust, sealhulgas teenuseosutajate oskuste täiendamise ja ümberõppe kaudu.

Komisjon kutsub liikmesriike üles

- ✓ rakendama **deinstitutionaliseerimise häid tavasid** vaimse tervise vallas ja kõigi puuetega inimeste puhul, et toetada üleminekut asutusepõhiselt hoolduselt kogukonnas pakutavatele toetavatele teenustele;
- ✓ toetatama **kättesaadavate ja puuetega inimesi kaasavate sotsiaaleluasemelahenduste** rahastamist, sealhulgas eakate puuetega inimeste jaoks, ning tegelema puuetega kodutute probleemidega.

4.2. Uute töökohtade jaoks uute oskuste arendamine

Selleks, et tööturule siseneda ja seal edu saavutada, on vaja õigeid oskusi ja haridust. Euroopa oskuste tegevuskava⁵⁰ kohaselt tuleks selleks ette näha riiklikud oskuste strateegiad, mis peaksid hõlmama ka puuetega inimeste erivajadusi. Kõigil tasanditel tuleb tagada võrdsed võimalused saada haridust ja tööturu jaoks mõeldud koolitusi. Liikmesriikide ülesanne on kohandada haridus- ja koolituspoliitikat puuetega inimeste vajadustega vastavalt puuetega inimeste õiguste konventsioonile.

Vaatamata õigusele saada tavakutseharidust ja -õpet on puuetega noorte osakaal erikutsekoolidesse suunatud hulgas suur. Seda põhjustab sageli ligipääsetavuse ja mõistlike abinõude üldine puudumine⁵¹ ning asjaolu, et puuetega õppuritele ei pakuta tavapärase kutseõppekeskkonnas piisavat tuge. Erikoolist on keerulisem tööturule siseneda kui tavakoolist. Lisaks osalevad puuetega inimesed täiskasvanuõppes vähem kui puueteta inimesed⁵².

Nõukogu soovitusel jätkusuutlikku konkurentsivõimet, sotsiaalset õiglust ja vastupanuvõimet toetava kutsehariduse ja -õppe kohta⁵³ kutsutakse liikmesriike üles kavandama kutseõppeprogramme, mis oleksid kaasavad ja kättesaadavad kaitset vajavatele rühmadele, näiteks puuetega inimestele. Uuendatud Euroopa Õpipoisiõppe Liit aitab jagada teadmisi selle kohta, kuidas õpipoisiõpet saaks kasutada sotsiaalse kaasamise vahendina, ning julgustab võtma kohustusi sellise kvaliteetse õpipoisiõppe

⁵⁰ Komisjoni teatis (COM(2020) 274 final) jätkusuutlikku konkurentsivõimet toetava [Euroopa oskuste tegevuskava](#) kohta.

⁵¹ Vt ANED, 2018, lk 103 jj. Mõistlike abinõude all mõeldakse vajalikke ja asjakohaseid teisendusi ja kohandusi, mis ei ole ebaproportsionaalselt ega alusetult koormavad ning on konkreetsel juhul vajalikud (puuetega inimeste õiguste konventsiooni artikkel 2).

⁵² EU SILC (2018).

⁵³ Nõukogu soovitus ([2020/C 417/01](#)).

tagamiseks, millega toetatakse puuetega õppureid. Tugevdatud noortegarantii⁵⁴ kaudu toetab komisjon puuetega noorte teavitamist ja aktiveerimist.

Selles, et haridus- ja koolituslaste jõupingutuste tulemusel jõutaks tööturule, on oluline roll nõustajatel ja eelkõige riiklikel tööturuasutustel. Oskuste tegevuskava kohaselt kohustub komisjon ühendama jõud Euroopa avalike tööturuasutuste võrgustikuga, et korraldada vastastikuseid õppeüritusi tööturul vajaminevate oskuste kindlakstegemiseks ning pakkuda rohkem nõustamisteenuseid nii juba töötavatele inimestele kui ka kaitset vajavatele inimestele, ning saada üle oskuste, eelkõige digioskuste nappusest, sageli koostöös tööturule pääsemist lihtsustavate sotsiaalsete ettevõtetega. Nagu on öeldud digiõppe tegevuskavas (2021-2027)⁵⁵, toetatakse liikmesriike tugitehnoloogiate tagamisel ning juurdepääsetavate digitaalsete õpikeskkondade ja sisu pakkumisel.

Komisjon kutsub liikmesriike üles

- ✓ seadma eesmärgiks puuetega täiskasvanute kaasamine **õppetegevusse** eesmärgiga suurendada nende osalust ning tagada et **riiklikud oskuste strateegiad** hõlmaksid puuetega inimeste erivajadusi, et aidata saavutada oskuste tegevuskavas ja sotsiaalõiguste samba rakendamise tegevuskavas seatud eesmärk;
- ✓ võtma sihivõimeid meetmeid ja nägema ette paindlikud koolitusvormid, et tagada **kaasavad ja kättesaadavad kutsehariduse ja -õppe programmid**, sealhulgas puuetega inimestele;
- ✓ toetama oskuste pakti kohase **oskustealase valdkondliku koostöö kava** tulemustele tuginedes täiendavalt asjaomaste sotsiaalmajanduse sidusrühmade vahelist koostööd, sealhulgas digioskuste vajaduste kindlakstegemist ja tugitehnoloogia rakendamist, et parandada tööalast konkurentsivõimet.

4.3. Kvaliteetsete ja kestlike töökohtade kättesaadavuse edendamine

Tööhõives osalemine on parim viis majandusliku iseseisvuse ja sotsiaalse kaasatuse tagamiseks. Tööhõivelõhe puuetega ja puueteta inimeste vahel on endiselt suur: puuetega inimeste tööhõive määr on madalam, tööpuudus mõjutab neid ebaproportsionaalselt ja nad lahkuvad tööturult varem. Suur hulk raske puudega inimesi ei tööta avatud tööturul, vaid nn kaitstud töökohti pakkuvates ettevõtetes. Sellised süsteemid on erinevad ja kõik neist ei taga puuetega inimestele nõuetekohaseid töötingimusi või tööga seotud õigusi ega võimalust minna avatud tööturule⁵⁶. Teovõime puudumine võib piirata intellekti- või vaimse puudega inimeste võimalust sõlmida lepinguid või alustada ettevõtlusega, muutes seega füüsilisest isikust ettevõtjana tegutsemise ja ettevõtluse võimatuks.

Puudega inimesi käsitleva strateegia (2010–2020) hindamise käigus toodi tööhõive esile ühena tulevaste meetmete viiest peamisest poliitilisest prioriteedist. Selleks et tagada puuetega inimestele tööturul paremad võimalused, jätkab komisjon liikmesriikide toetamist asjakohaste tööhõivesuuniste rakendamisel Euroopa poolaasta kaudu, statistikavahendite väljatöötamisel ning parimate tavade vahetamise edendamisel sotsiaalkaitse ja sotsiaalse kaasatuse avatud koordineerimise meetodi raames. Puuetega inimeste potentsiaali ja ande ärakasutamine toob kasu üksikisikutele, majandusele ja

⁵⁴ Nõukogu soovitus (2020/C 372/01) „Noortegarantii tugevdamine“.

⁵⁵ Komisjoni teatis (COM/2018/022) [digiõppe tegevuskava kohta](#).

⁵⁶ ANED, 2018, lk 184 jj.

ühiskonna kui terviku sidususele. Kuigi ELi võrdse tööalase kohtlemise direktiiv⁵⁷ aitab märkimisväärselt edendada puuetega inimeste võrdseid õigusi tööhõives, sealhulgas mõistlike abinõude võtmist töökohal, tuleb teha veel rohkem tööd, et tagada puuetega inimestele tööturul paremad võimalused.

Komisjon kavatses jätkuvalt tagada, et liikmesriigid kohaldaksid järjekindlalt võrdse tööalase kohtlemise direktiivis sätestatud õigusi, ja esitab 2021. aastal aruande direktiivi kohaldamise kohta. Aruandes hinnatakse muu hulgas seda, kas liikmesriigid on järginud komisjoni soovitusi kaaluda võrdõiguslikkust edendava asutuse loomist, et võidelda diskrimineerimisega usutunnistuse või veendumuste, puude, vanuse või seksuaalse sättumuse alusel direktiivi kohaldamisala ulatuses⁵⁸.

Liikmesriigid saavad puuetega noorte toetamiseks kasutada tugevdatud noortegarantiid. Veel vajavad erilist tähelepanu naised ja psühhosotsiaalsete puuetega inimesed.

Komisjon toetab ka liikmesriikide tööhõivepoliitikat, edendades sotsiaalmajandust, mis pakub puuetega inimestele teenuseid, aitab luua puuetega inimeste jaoks tingimusi avatud tööturule sisenemiseks ja pakub töövõimalusi⁵⁹. Olukord selles sektoris on ELis väga erinev. Selleks et toetada liikmesriike ebasoodsas olukorras olevate rühmade sotsiaalse kaasatuse tugevdamisel, on ELi riigihankealastes õigusaktides ette nähtud reserveeritud hankelepingud ja ELi konkurentsioigusega on lubatud anda puuetega töötajate töölevõtmiseks konkreetset riigiabi. Samal ajal töötavad liikmesriigid välja kaasava ettevõtluse poliitikameetmed, mis on suunatud alaesindatud rühmadele, nagu naised, noored ja rändajad, sealhulgas ka puuetega inimesed.

Juhtalgatus

2022. aastal esitab komisjon **puuetega inimeste tööturutulemuste parandamise paketi**, tehes selleks koostööd Euroopa avalike tööturuasutuste võrgustikuga, sotsiaalpartneritega ja puuetega inimeste esindusorganisatsioonidega. Paketiga toetatakse liikmesriike asjakohaste tööhõivesuuniste rakendamisel Euroopa poolaasta kaudu. Pakett sisaldab suuniseid ja sellega toetatakse vastastikust teabevahetust tööhõive- ja integratsiooniteenuste osutamise suutlikkuse tõhustamise kohta, suurendatakse positiivsete meetmete abil tööle värbamise võimalusi ja võideldakse stereotüüpide vastu, tagatakse mõistlikud abinõud, kindlustatakse töotervishoid ja -ohutus ning kutserehabilitatsioon krooniliste haiguste või õnnetuste korral, uuritakse kvaliteetseid töökohti nn kaitstud töökohti pakkuvates ettevõtetes ja võimalusi avatud tööturule pääsemiseks.

Lisaks sellele komisjon

- ✓ avaldab 2021. aastal **ELi võrdse tööalase kohtlemise direktiivi**⁶⁰ rakendamise aruande ja esitab vajaduse korral õigusakti ettepaneku, eelkõige selleks, et tugevdada võrdõiguslikkust edendavate asutuste rolli;
- ✓ avaldab 2021. aastal **sotsiaalmajanduse tegevuskava**, et parandada sotsiaalsete ettevõtete kaudu sotsiaalmajandust soodustavat keskkonda, sealhulgas puuetega inimeste võimalusi, keskendudes puuetega inimeste avatud tööturule integreerimisele.

⁵⁷ Nõukogu direktiiv 2000/78/EÜ, [millega kehtestatakse üldine raamistik võrdseks kohtlemiseks töö saamisel ja kutsealale pääsemisel](#).

⁵⁸ Komisjoni soovitus (EL) 2018/951 [võrdõiguslikkust edendavate asutuste suhtes kohaldatavate nõuete kohta](#).

⁵⁹ „Social economy in the EU“. Sotsiaalmajandus hõlmab ühistuid, vastastikuseid ühinguid, mittetulundusühinguid, sihtasutusi ja sotsiaalseid ettevõtteid.

⁶⁰ See aruanne esitatakse koos aruandega nõukogu 29. juuni 2000. aasta direktiivi 2000/43/EÜ (millega rakendatakse võrdse kohtlemise põhimõtte sõltumata isikute rassilisest või etnilisest päritolust) rakendamise kohta.

Komisjon kutsub liikmesriike üles

- ✓ kehtestama 2024. aastaks **eesmärgid puuetega inimeste tööhõive määra suurendamiseks ning puuetega ja puueteta inimeste tööhõivemäärade vahe vähendamiseks**, et aidata saavutada 2030. aasta peamine tööhõivealane eesmärk, mis on välja toodud Euroopa sotsiaalõiguste samba rakendamise tegevuskavas ja mille peab kinnitama Euroopa Ülemkogu;
- ✓ tugevdama **tööturuasutuste** suutlikkust tegeleda puuetega inimestega ning tõhustama sel eesmärgil koostööd sotsiaalpartneritega ja puuetega inimeste organisatsioonidega;
- ✓ hõlbustama **füüsilisest isikust ettevõtjana tegutsemist ja ettevõtlust**, sealhulgas intellektipuuete ja psühhosotsiaalsete puuetega inimeste puhul, pakkudes muu hulgas ELi rahaliste vahendite abil tuge õigus- ja äriküsimustes.

4.4. Sotsiaalkaitstesüsteemide tugevdamine

Lisaks õiglasele tööhõivele on puuetega inimeste ja nende perekondade inimväärse elatustaseme kindlustamiseks vajaliku sissetulekubaasi loomiseks oluline tagada piisav sotsiaalkaitse, sealhulgas pensioniprogrammid.

Kooskõlas Euroopa sotsiaalõiguste samba ja puuetega inimeste õiguste konventsiooniga on liikmesriigid intensiivistanud oma sotsiaalkaitstesüsteemide, sealhulgas puude hindamise raamistike ja toetuste maksmise korra reformimist. Kõigis riikides on kehtestatud meetmed puuetega inimestele asendussissetuleku tagamiseks. Üheks tavapäraseks tavaks on muutumas isiklik eelarve ja rahaline toetus, sealhulgas hooldajate toetamine⁶¹. Märkimisväärne arv liikmesriike on saanud komisjonilt toetust oma sotsiaalkaitstesüsteemide reformimiseks struktuurireformi tugiprogrammi kaudu⁶².

Sellegipoolest ei ole veel saavutatud eesmärki tagada kõigile piisav elatustase. Ebapiisav osalemine tööturul, puudulik sotsiaalkaitse ning puuetega, sealhulgas perehooldusega kaasnevad lisakulud on peamised põhjused, miks puuetega inimesed on suuremas rahalise vaesuse ohus. Mõnel juhul vähendavad puuetega inimeste toetuse saamise kriteeriumid tööle saamise võimalusi.

Komisjon teeb järgmist:

- ✓ algatab 2022. aastal **puuetega inimeste sotsiaalkaitse ja -teenuste uuringu**, et uurida invaliidsushüvitiste, vanadushüvitiste, tervisekindlustuse, rahaliste ja mitterahaliste toetuste ning puudest tulenevate lisakuludega seotud häid tavasid;
- ✓ annab suuniseid, et toetada liikmesriike edasiste **sotsiaalkaitserreformide** tegemisel, keskendudes puuetega inimestele ja puude hindamise raamistikele, sealhulgas tehnilise toe instrumendi kaudu esitatud taotluste korral.

Komisjon kutsub liikmesriike üles

- ✓ töötama välja meetmed, millega jätkuvalt **kõrvaldatakse puudusi puuetega inimeste sotsiaalkaitstes**, et vähendada ebavõrdsust, sealhulgas puudega ja invaliidsushüvitiste saamise õigusega seotud lisakulude hüvitamise abil.

⁶¹ ANED, 2018, lk 12, 62 jj. Vt ka Rahvusvaheline Tööorganisatsioon (ILO), „[Disability-inclusive social protection](#)“.

⁶² Aastatel 2021–2027 asendatakse see programm tehnilise toe instrumendiga, millel on laiem kohaldamisala ja mille eelarvet suurendatakse 864,4 miljoni euro võrra.

5. Võrdsed võimalused ja diskrimineerimiskeeld

Puuetega inimestel on õigus kaitsele mis tahes vormis diskrimineerimise ja vägivalla eest, õigus võrdsetele võimalustele õigusemõistmisele juurdepääsu, hariduse, kultuuri, eluaseme, vabaajategevuse, puhkamise, spordi ja turismi vallas ning õigus saada võrdselt teistega kõiki tervishoiuteenuseid.

52% puuetega inimestest tunnevad ennast diskrimineerituna

Puuetega inimesed teatavad rahuldamata tervishoiuvajadustest **neli korda sagedamini** kui puueteta inimesed

20,3% noortest puuetega inimestest jätab haridustee pooleli, samas kui puueteta inimestest teeb seda **9,8%**

Ainult **29,4%** puuetega inimestest omandab kõrghariduse, samas kui puueteta inimestest omandab selle **43,8%**

5.1. Õigusemõistmisele juurdepääsu, õiguskaitse, vabaduse ja turvalisuse suurendamine

Puuetega inimestele tuleks tagada tõhus juurdepääs õigusemõistmisele, sealhulgas piisavate abinõude kohaldamisega. Tegelikult hõlmab see praktilisi ja õiguslikke takistusi, mis ei võimalda puuetega inimestel osaleda kriminaal- ja tsiviilkohtumenetlustes tunnistajana, kaitsta oma õigusi ohvri, kahtlustatava või süüdistatavana, ega tegutseda kohtuniku, advokaadi või prokurörina. Õiguslike takistustega seisavad silmitsi eelkõige intellektipuude või psühhosotsiaalse puudega või vaimse tervise probleemidega inimesed, kuna nende teovõime on sageli piiratud või nad on teovõimest ilma jätud.

Oma algatustes, mis hõlmavad kohtusüsteemi digiteerimist, ohvrite õiguste kaitset ja spetsialistide koolitamist,⁶³ võtab komisjon puuetega inimeste õiguste konventsiooni kohaselt puudeid arvesse. Kohtusüsteemi digiteerimist peetakse väga oluliseks teguriks, mis aitab parandada juurdepääsu õigusemõistmisele, sealhulgas puuetega inimeste jaoks, kui juurdepääs tagatakse. Komisjon pöörab erilist tähelepanu puuetega naistele, kes langevad kaks kuni viis korda suurema tõenäosusega vägivalla ohvriks kui teised naised⁶⁴, ning samuti hooldusasutustes elavatele puuetega inimestele. Õigusvaldkonna spetsialistide koolituse strateegia raames keskendub komisjon üksikisikute õiguste kaitsele digitaalkeskonnas ja õigusvaldkonna spetsialistide ulatuslikumale koolitamisele puuetega inimesi käsitlevate õigusaktide, sealhulgas puuetega inimeste õiguste konventsiooni alal.

Komisjon teeb järgmist:

- ✓ töötab koos liikmesriikidega, et rakendada kooskõlas puuetega inimeste õiguste konventsiooniga täiskasvanute rahvusvahelise kaitse 2000. aasta Haagi konventsiooni, viies sealhulgas läbi **uuringu, mis käsitleb kaitset vajavate täiskasvanute kaitsmist piiriülestes olukordades**, eelkõige intellektipuudega täiskasvanute kaitsmist, et sillutada teed konventsiooni ratifitseerimisele kõigis liikmesriikides;

⁶³ Komisjoni teatis (COM(2020) 710 final) „[Õigusemõistmise digipööre Euroopa Liidus](#)“; komisjoni teatis (COM(2020) 258 final) „[Ohvrite õigusi käsitlev ELi strateegia \(2020–2025\)](#)“; komisjoni teatis COM(2020) 713 final) „[Õigusemõistmise tagamine ELis – Euroopa õiguslase koolituse strateegia aastateks 2021–2024](#)“.

⁶⁴ Oma [resolutsioonis puuetega naiste olukorra kohta](#) (2018/2685RSP) rõhutab Euroopa Parlament ka, et 34 % terviseprobleemi või puudega naistest on oma elu jooksul kogenud partneri füüsilist või seksuaalset vägivalda.

- ✓ algatab uuringu **kaitset vajavate täiskasvanute menetluslike tagatiste kohta kriminaalmenetluses** ning hindab vajadust seadusandlike ettepanekute järele, millega **suurendatakse** kuriteoohvriks langenud **kaitset vajavate täiskasvanute toetamist ja kaitsmist** kooskõlas ohvrite õigusi käsitleva ELi strateegiaga (2020–2025);
- ✓ annab **liikmesriikidele suuniseid** puuetega inimeste **juurdepääsu kohta õigusemõistmisele** ELis, tuginedes ÜRO rahvusvahelistele suunistele⁶⁵;
- ✓ töötab välja meetmed, millega toetatakse liikmesriike nende püüdlustes suurendada puuetega inimeste osalemist kohtusüsteemis **spetsialistidena**, ja kogub **toetatud otsustamise** häid tavasid.

5.2. Võrdsed võimalused sotsiaalkaitse, tervishoiu, hariduse ning kaupade ja teenuste, sealhulgas eluaseme kättesaadavuses

Puuetega inimeste õiguste konventsiooni keskmes on võitlus puuetega inimeste diskrimineerimise kõigi vormide vastu. Euroopa Liidus on kehtestatud ELi diskrimineerimisvastaste õigusaktide ulatuslik kogum, et tagada võrdne kohtlemine sõltumata soost, seksuaalsest sättumusest, rassilisest või etnilisest päritolust, vanusest, usutunnistusest või veendumustest⁶⁶. Võrdse tööalase kohtlemise direktiiviga on puuetega inimeste võrdse kohtlemise tagamiseks ette nähtud erimeetmed.

ELi õiguses on lünk puuetega inimestele väljaspool tööhõive valdkonda võrdse kohtlemise tagamises, nt seoses sotsiaalkaitse, tervishoiu, hariduse⁶⁷ ning kaupade ja teenuste, sealhulgas eluaseme kättesaadavusega. Kuni võetakse vastu komisjoni ettepanek võrdset kohtlemist käsitleva nõukogu direktiivi⁶⁸ vastuvõtmiseks, osutab püsiv ebavõrdsus ja diskrimineerimine teravale vajadusele muuta täiendavalt ELi õigusakte.

Komisjon kutsub liikmesriike üles

- ✓ võtma vastu **komisjoni ettepanek horisontaalse direktiivi kohta**, milles käsitletakse võrdse kohtlemise põhimõtte rakendamist väljaspool tööhõive valdkonda, sealhulgas puudeid;
- ✓ toetama **koostööd ELi ja puuetega inimeste õiguste konventsiooni riiklike raamistike** ning Euroopa õiguste kaitsjate võrgustike liikmete vahel⁶⁹.

5.3. Kaasav ja kättesaadav haridus

Haridus paneb aluse võitlusele vaesuse vastu ja täielikult kaasavate ühiskondade loomisele. Puuetega inimestel on õigus teistega võrdsetel alustel osaleda kõigil haridustasemetel ja kõigis vormides, sealhulgas alushariduses ja lapsehoiuis. Haridusasutused ja asjaomased õigusaktid peavad tagama tingimused kaasavaks lähenemisviisiks.

⁶⁵ ÜRO, 2020, „[International Principles and Guidelines on Access to Justice for Persons with Disabilities](#)“.

⁶⁶ [Rassilise võrdõiguslikkuse direktiiv](#) (2000/43/EÜ); [võrdse tööalase kohtlemise direktiiv](#) (2000/78/EÜ); [võrdse kohtlemise direktiiv](#) (2006/54/EÜ).

⁶⁷ Lüngad: vt infograafikuid 4. ja 5. peatükis diskrimineerimise, hariduse, tööhõive, vaesuse ja tervishoiu kohta.

⁶⁸ Ettepanek (COM(2008) 0426): Nõukogu direktiiv, millega rakendatakse võrdse kohtlemise põhimõtet sõltumata isikute usutunnistusest või veendumustest, puudest, vanusest või seksuaalsest sättumusest.

⁶⁹ Näiteks Euroopa inimõigustega tegelevate riiklike asutuste võrgustik (ENNHRI), Euroopa Liidu riiklike võrdõiguslikkust edendavate asutuste võrgustik (Equinet) ja Euroopa ombudsmanide võrgustik (ENO).

Erinevused puuetega ja puueteta õppurite õpitulemustes osutavad, et kindlasti on veel vaja võtta meetmeid. Puuetega noored jätavad kooli sagedamini pooleli ja akadeemilise kraadi omandab väiksem arv puuetega õppureid (erinevus 14,4 protsendipunkti). Paljud puuetega lapsed ja noored käivad erikoolis, mis ei paku alati tõhusaid võimalusi minna edasi tavaharidussüsteemi, täiendusõppesse või tööturule. Seni ei ole tehtud piisavalt süstemaatilisi uuringuid puuetega, sealhulgas nähtamatu puudega, näiteks autismi, düsleksia või hüperaktiivsusega õppurite eduks vajalike tingimuste kohta. COVID-19 pandeemia ajal kehtestatud liikumispiirangud muutsid pakilisemaks vajaduse töötada välja meetmed, mis annaksid kõigile võimaluse saada kaasavat ja kättesaadavat distantsõpet.

ELi tasandil on kaasav haridus seatud haridusalaste eesmärkide seas tähtsale kohale. Üks Euroopa haridusruumi⁷⁰ kuuest põhisuundumusest on tagada kaasav haridus ja elukestev õpe kõigile, alustades alusharidusest ja lapsehoiust. Sellega seotud algatustes, näiteks algatuses „Pathways to School Success“ (Õpiedu saavutamise teed) keskendutakse eelkõige riskirühmadele, nagu puuetega ja hariduslike erivajadustega õpilastele. Euroopa võetud suund mikrokvalifikatsioonitunnistustele paindlike ja moodulõppevormide kaudu võib positiivselt mõjutada puuetega inimeste tööalast konkurentsivõimet ja elukestva õppe protsessi.

Hariduspoliitikat toetab jätkuvalt Euroopa Eriõppe ja Kaasava Hariduse Agentuur⁷¹. Komisjon kogub teavet selliste poliitikameetmete ja tavade kohta, millega toetatakse puuetega inimeste haridusalaseid saavutusi liikmesriikides, et anda panus poliitika kujundamisse. Hariduse, sealhulgas alushariduse ja lapsehoiu kättesaadavust ja kvaliteeti silmas pidades kasutatakse ära sünergiat tulevase ELi lapse õiguste strateegiaga ja Euroopa lastegarantiiga.

Vastuseks soovitud, mille puuetega inimeste õiguste konventsiooni komitee 2015. aastal ELile tegi, moodustati Euroopa koolide süsteemis ÜRO konventsiooni alltöörühm ja võeti vastu haridusalase toetuse ja kaasava hariduse tegevuskava. Tegevuskava jaoks on loodud spetsiaalne seiresüsteem.

Liikmesriigid saavad puuetega inimesi kaasava hariduse edendamiseks kasutada ELi rahaliste vahendite abil pakutavaid võimalusi, sealhulgas programmi „Erasmus+“ ja Euroopa solidaarsuskorpuse programmi, kehtestades spetsiaalsed kaasamismeetmed⁷². Ühtekuuluvuspoliitika ning COVID-19 pandeemia mõju leevendamiseks rakendatava taaste- ja vastupidavusraha raames toetatakse jätkuvalt kaasava hariduse saavutamiseks elluviidavaid riiklikke reforme, pidades silmas digi- ja rohepööret. Lisaks saavad liikmesriigid parandada koolide ja muude haridusasutuste ligipääsetavust renoveerimislaine abil.

Käesoleva strateegiaga tõhustatakse koostööd kaasava hariduse riiklike reformide tegemiseks ning kasutatakse ära sünergiavõimalusi Euroopa haridusruumi, Euroopa oskuste tegevuskava, digiõppe tegevuskava ja Euroopa teadusruumi ning samuti programmi „Erasmus+“ ja muude ELi rahastamisvahendite vahel.

⁷⁰ Komisjoni teatis (COM(2020) 625 final) „[Euroopa haridusruumi saavutamise kohta aastaks 2025](#)“.

⁷¹ [Euroopa Eriõppe ja Kaasava Hariduse Agentuur](#) on sõltumatu organisatsioon, mis toimib oma liikmete haridusministeeriumide koostööplatvormina.

⁷² Tulevane Euroopa lastegaranti, programm „Erasmus+“, Euroopa solidaarsuskorpus.

Komisjon teeb järgmist:

- ✓ annab 2021. aastal välja **juhendmaterjali alusharidusse ja lapsehoidu kaasamise kohta**, mis sisaldab eraldi peatükki puuetega laste kohta;
- ✓ toetab liikmesriike **õpetajakoolituse süsteemide** edasiarendamisel, et vähendada eripedagoogide nappust ning täiendada kõigi haridustöötajate oskusi, et nad tuleksid toime erinevate õpilastega, ja edendada kaasavat haridust;
- ✓ toetab **Euroopa koolide** kuratooriumi liikmena suuremaid jõupingutusi **haridusalase toetuse ja kaasava hariduse tegevuskava**⁷³ rakendamisel, keskendudes ligipääsetavusele ja mõistlikele abinõudele, Euroopa koolide õppekavade kohandamisele puuetega õppurite vajadustega (nt alternatiivsed lõputunnistused, mis võimaldavad jätkata haridusteed riiklikus koolis) ning õpetajatele koolituskursuste pakkumisele kaasava hariduse valdkonnas.

Komisjon kutsub liikmesriike üles

- ✓ toetama **kaasavate koolide** arengut, mis võivad kogu ELis saada võrdlusaluseks kaasavas ja uuenduslikus õpetamises ja õppimises vastavalt Euroopa haridusruumi ning digiõppe tegevuskava eesmärkidele;
- ✓ tagama, et nende haridussüsteemid vastaksid kõigil tasanditel puuetega inimeste õiguste konventsioonile, et edendada **tugiõpet integreeritud tavakoolikeskkonnas** vastavalt Euroopa haridusruumi käsitlevale teatisele;
- ✓ toetama puuetega inimeste õiguste konventsiooni artikli 24 rakendamist **Euroopa koolides**.

5.4. Jätkusuutlik ja võrdne tervishoiuteenuste kättesaadavus

Puuetega inimestel on õigus kvaliteetsetele tervishoiuteenustele, sealhulgas tervisega seotud taastusravile ja ennetusele.

Vaja on täiendavaid meetmeid, kuna puuetega inimesed teatavad rahuldamata tervishoiuvajadusest neli korda sagedamini kui puueteta inimesed. Tervishoiuteenused on sageli liiga kallid või kättesaamatud, nende saamiseks tuleb sõita liiga kaugele või oodata kaua ravijärjekorras⁷⁴. Kuna puuete esinemise sagedus kasvab koos vanusega, kogevad maapiirkondades elavad eakad raskusi, mis on tingitud asjakohaste tervishoiuteenuste puudumisest ja pidevast personalinappusest⁷⁵. Inimesed, kellel on nähtamatu puue (nt krooniline valu või intellektipuue), harvikaigused või vähktõbi, mis sageli põhjustavad tervisliku seisundi halvenemist, ei saa alati vajalikku kohandatud toetust; sama kehtib puuetega naiste ja pagulaste kohta. COVID-19 kriis tõi esile nõrgad kohad tervishoiusüsteemides, eelkõige puuetega inimeste puhul, kes elavad hoolekandeesutustes, kus erakorralise meditsiiniabi ja intensiivravi kättesaadavus on piiratud.

Komisjoni poolt 2020. aasta novembris loodud Euroopa tervisealiit⁷⁶ aitab liikmesriikidel ellu viia poliitikat, mille eesmärk on parandada riiklike tervishoiusüsteemide säilenõtkust, sealhulgas puuetega inimeste jaoks.

⁷³ [Mille kuratoorium kiitis heaks oma koosolekul 2019. aasta aprillis Ateenas.](#)

⁷⁴ Sissetulekuid ja elamistingimusi käsitlev ELi statistika 2019: [tabel \(hlth_dh030\)](#).

⁷⁵ [Sissetulekuid ja elamistingimusi käsitlev ELi statistika 2018](#); Cedefop 2016, „[Skill shortage and surplus occupations in Europe](#)“; Eurostat, 2020, „[Handbook Ageing Europe](#)“; „[Eurostat Regional Yearbook 2020](#)“.

⁷⁶ Komisjoni teatis (COM(2020) 724 final) „[Euroopa tervisealiidu loomine](#)“.

Liikmesriikide reformid peaksid käsitlema riigipõhiseid probleeme, pidades silmas rühmi, kellel on probleeme tervishoiuteenuste kättesaadavusega, võttes arvesse komisjoni algatust tervise- ja hooldusvaldkonna digiteerimise kohta⁷⁷.

Komisjon tõhustab võitlust vähktõve vastu Euroopa vähktõvevastase võitluse kava⁷⁸ abil. Patsientide õiguste tugevdamiseks korraldab komisjon direktiivi 2011/24/EL (patsiendiõiguste kohta piiriüleses tervishoius) hindamise. Hindamise käigus tehakse kindlaks, kas liikmesriigid on otsustanud hüvitada majutus- ja reisikulud või lisakulud, mida puuetega inimesed võivad piiriüleste tervishoiuteenuste saamiseks kanda. Komisjon hindab ka seda, mil määral on piiriüleste tervishoiuteenuste riiklikud kontaktpunktid teinud teabe kättesaadavaks puuetega inimestele ligipääsetavas vormis.

Komisjon

- ✓ käsitleb tervise ja puuetega seotud küsimusi edendus- ja ennetustöö juhtrühma kaudu, et jagada **tervishoiuga seotud tõendatud häid tavasid** ja toetada liikmesriike nende tervishoiureformide läbiviimisel;
- ✓ toetab sidusrühmi, et käsitleda ja leevendada koormust, mida COVID-19 pandeemia on tekitanud Euroopa kodanike **vaimsele tervisele**;
- ✓ käsitleb puuetega inimeste ebavõrdsuse konkreetseid väljendusvorme seoses **vähktõve ennetamise, varajase avastamise ja raviga**, kasutades selleks konkreetseid meetmeid, mis määratakse kindlaks Euroopa vähktõvevastase võitluse kavas osutatud ebavõrdsuse registri alusel.

Komisjon kutsub liikmesriike üles

- ✓ parandama **kõigi tervishoiuteenuste**, kaasa arvatud seksuaal- ja reproduktiivtervishoiu- ning ennetusteenuste kättesaadavust puuetega inimestele, sealhulgas komisjoni suuniste abil, milles käsitletakse tervishoiuteenuste kättesaadavust puuetega inimeste jaoks, tuginedes kaasavale, kättesaadavale ja inimesekeskele tervishoiule ning vabale ja teadlikule nõusolekule;
- ✓ suurendama teadlikkust ja töötama välja tugistrateegiad patsientidele, kellel on **harvikhaiigustega seotud puue**, ning teha kindlaks ja uurida viise, kuidas hõlbustada tiiptasemel ravi kättesaadavust, sealhulgas kasutades digi uuendusi kõigis liikmesriikides.

5.5. *Kunsti ja kultuuri, vabaajategevuse, puhkamise, spordi ja turismi kättesaadavuse parandamine*

Kättesaadaval ja kaasaval kunstil ja kultuuril, spordil, puhkamisel, vabaajategevusel ja turismil on ühiskonnas täieliku osalemise seisukohalt oluline roll. Need suurendavad heaolu ja annavad kõigile, sealhulgas puuetega inimestele, võimaluse arendada ja rakendada oma potentsiaali. Nõukogu rõhutas oma järeldustes, kui oluline on sportimisvõimaluste kättesaadavus puuetega inimestele⁷⁹. Puuetega inimestele kättesaadav turism on oluline nii osalemise kui ka sotsiaal-majandusliku arengu toetamiseks. Puuetega inimeste õiguste konventsioonis kutsutakse üles edendama nii lastele ja täiskasvanutele suunatud üldiseid kui ka puudeid arvestavaid meetmeid.

⁷⁷ Komisjoni teatis (COM(2018) 233 final) „[Tervise- ja hooldusvaldkonna digiteerimise võimaldamine digitaalsel ühtsel turul](#)“.

⁷⁸ Mitu liikmesriiki on saanud komisjoni struktuurireformi tugiprogrammi kaudu toetust, et täiustada vähktõve sõeluuringute programme selle haiguse varajaseks avastamiseks.

⁷⁹ Nõukogu järeldused, 2019, „[Puuetega inimeste juurdepääs spordile](#)“.

Komisjon toetab puuetega inimeste osalemist kõigis neis valdkondades, tehes koostööd peavoolu ja puuetega inimestele suunatud spordiorganisatsioonidega kõikidel tasanditel. Komisjon edendab ja suurendab puuetega inimeste loodud kunstiteoste eksponeerimist ning püüab muuta kultuuripärandi ja kogu kunsti liidu rahaliste vahendite, näiteks programmi „Loov Euroopa“ abil kättesaadavaks ja puuetega inimesi kaasavaks. Komisjon käsitleb ka puuetega seotud stereotüüpe, näiteks meedias ja filmides, kooskõlas audiovisuaalmeedia teenuste direktiiviga, milles nõutakse, et ärilistes teadaannetes austataks inimväärikust ja et need ei sisaldaks diskrimineerimist, sealhulgas diskrimineerimist puude alusel⁸⁰. Lisaks hindab komisjon trükiste kättesaadavust puuetega inimestele, võttes arvesse kehtivaid ELi õigusakte⁸¹.

Lisaks sellele komisjon

- ✓ käivitab uuringu, milles **hinnatakse puuetega inimeste õiguste konventsiooni artikli 30 rakendamist**, et toetada liikmesriikide poliitikat, millega suurendatakse ja toetatakse puuetega inimeste osalemist spordis, kultuuris ja vaba aja tegevustes;
- ✓ teeb koostööd **rahvusvahelise paraolümpiakomiteega**, et edendada sporti kaasatust ja võidelda stereotüüpide vastu;
- ✓ edendab veelgi kättesaadava turismi arendamist eelkõige linnades Euroopa **aruka turismi pealinna tiitli**⁸² abil.

Komisjon kutsub liikmesriike üles

- ✓ edendama ja innustama **puuetega inimeste loovtegevust** ning suurendama selle kohta teadlikkust, andes võimaluse seda näitustel ja etendustel näha, ning tegema rohkem kunstikogusid ja -muuseume puuetega inimestele kättesaadavaks.

5.6. Turvalisuse ja kaitse tagamine

Puuetega inimestel, eriti puuetega naistel, eakatel ja lastel, on suurem oht langeda vägivalla ja väärkohtlemise ohvriks nii oma kodus kui ka hoolekandenasutustes⁸³. Samuti kogevad puuetega inimesed nende vastu suunatud vaenukõnet ja kiusamist, sealhulgas haridusasutustes. Puuetega või terviseprobleemidega inimesed kogevad rohkem vägivalda (17 % võrreldes 8 %-ga inimestest, kellel ei ole puuet) ja ahistamist (50 % võrreldes 37 %-ga inimestest, kellel ei ole puuet)⁸⁴.

Inimkaubitsejad kasutavad ära puuetega inimeste erilist kaitsetust seksuaalse ärakasutamise, sunniviisilise kerjamise ja näilike abielude eesmärgil⁸⁵. Rändajate, rahvusvahelise kaitse taotlejate ja saajate, sealhulgas puuetega laste turvalisus ja heaolu ei ole vastuvõtukeskustes või muudes neid vastu võtvates asutustes alati tagatud. Katastroofid, nagu üleujutused ja maavärinad, süvendavad juba väljakujunenud kaitsetust, muutes katastroofist taastumise ebasoodsas olukorras olevate rühmade jaoks raskemaks. Küsimused, mis on seotud võrdsuse ja ligipääsetavuse tagamisega

⁸⁰ Direktiiv (EL) 2018/1808 ([audiovisuaalmeedia teenuste direktiiv](#)).

⁸¹ Direktiiv (EL) 2017/1564 ([teatavate autoriõigusega ja autoriõigusega kaasnevate õigustega kaitstud teoste ja muude kaitstud objektide teatavad lubatud kasutusviisid pimedate, nägemispuudega või muu trükikirja lugemise puudega isikute huvides](#)).

⁸² [Euroopa aruka turismi pealinn](#), mis väärtustab kestlikkust, ligipääsetavust, digiteerimist, kultuuripärandit ja loovust.

⁸³ Euroopa Liidu Põhiõiguste Ameti aruanded: <https://fra.europa.eu/en/publication/2015/children-disabilities-violence>; <https://fra.europa.eu/en/publication/2014/violence-against-women-eu-wide-survey-main-results-report>.

⁸⁴ Euroopa Liidu Põhiõiguste Amet, 2021, „[Fundamental Rights Survey – Crime, Safety and Victims' Rights](#)“.

⁸⁵ Komisjon (COM(2020) 661 final), „[Kolmas aruanne inimkaubandusevastases võitluses tehtud edusammude kohta](#)“ ja sellele lisatud [komisjoni talituste töödokument](#) (SWD(2020) 226 final).

katastroofide korral, jäävad olemasolevates hädaolukorra lahendamise plaanides ja kodanikukaitseabis sageli tähelepanuta.

Lisaks võivad ka kliimamuutused avaldada suuremat mõju puuetega inimestele, kes võivad olla ohus, kui need muutused mõjutavad peamisi teenuseid ja taristut⁸⁶; seepärast on eriti oluline tagada, et roheüleminek kliimaneutraalsele ja vastupanuvõimelisele ühiskonnale on õiglane ja kaasav ning hõlmab puuetega inimesi.

Puuetega inimeste turvalisuse paremaks toetamiseks ja kaitsmiseks kõigis olukordades on vaja mitmetahulist poliitikat. Selleks et tagada parem kaitse vägivalla ja kuritegevuse eest, on ELis loodud tugev õiguslik mehhanism ning komisjon võtab Euroopa soolise võrdõiguslikkuse strateegia (2020–2025)⁸⁷ ja lapse õigusi käsitleva ELi strateegia raames sihipäraseid meetmeid, mis hõlmavad spetsialistide suutlikkuse arendamist ja teadlikkuse suurendamise kampaaniaid. Lisaks tagab komisjon, et vägivalla ja väärkohtlemise aspektid, mis on seotud puuetega, integreeritakse asjakohastes tulevastesse ELi poliitikameetmetesse. Poliitikameetmed peaksid hõlmama hoolekandeesutuste järelevalvet ning vägivalla, kuritegude või väärkohtlemise süstemaatilist tuvastamist ja uurimist.

Euroopa ühise varjupaigasüsteemi raames on sätestatud ühised standardid ja koostööviisid haavatavate rahvusvahelise kaitse taotlejate, sealhulgas puuetega inimeste olukorra ja spetsiifiliste vajadustega tegelemiseks. Komisjon on esitanud ettepanekud Euroopa ühise varjupaigasüsteemi reformimiseks,⁸⁸ muutes selle vastupidavamaks ja tõhusamaks, võttes samal ajal arvesse kõnealuste taotlejate kaitsevajadusi. Samamoodi tagab komisjon toetuse puuetega inimestele Varjupaiga-, Rände- ja Integratsioonifondist ning Euroopa Varjupaigaküsimuste Tugiamet hõlbustab haavatavate isikute, sealhulgas puuetega inimeste varjupaigataotlustega tegelevate kaitseametnike ja tõlkide koolitamist. Lisaks tagab komisjon käesoleva strateegia rakendamisel sünergia integratsiooni ja kaasamise tegevuskavaga (2021–2027)⁸⁹. Uue tegevuskava üks peamisi põhimõtteid on „kõigi kaasamine“, mille puhul võetakse arvesse mitmekordseid ja läbipõimunud riske, mis võivad rändajatele erilisi raskusi tekitada.

Elanikkonnakaitse operatsioonide ühiste Euroopa standardite väljatöötamisel lisab komisjon neile teadlikkuse suurendamise meetmed, et parandada haavatavate rühmade turvalisust. Liidu rahalisi vahendeid kasutatakse selleks, et suurendada teadlikkust puuetega inimeste vajadustest, korraldades elanikkonnakaitsealaseid kohtumisi elanikkonnakaitse foorumi ja liidu elanikkonnakaitse teadmuskõrgustikuga. Komisjon jätkab katastroofiolukordade lahendamisele pühendatud koolitusprogrammide, sealhulgas puuetega inimeste vajadusi arvestavate valmisolekuprojektide ja -õppuste rahastamist ning tugevdab ennetusmeetmete sihtotstarbelist järelevalvet.

Lisaks sellele komisjon

- ✓ esitab 2024. aastaks **liikmesriikidele ja praktikutele, sealhulgas politseile, suunised** vägivalla ohvriks langenud puuetega inimestele pakutava toetuse parandamiseks;

⁸⁶ S. Jodoin, N. Ananthamoorthy, K. Lofts, 2020, „A Disability Rights Approach to Climate Governance“, Ecology Law Quarterly, kd 47, nr 1.

⁸⁷ Komisjoni teatis (COM(2020) 152 final) [„Võrdõiguslik liit: soolise võrdõiguslikkuse strateegia 2020–2025“](#).

⁸⁸ Komisjoni teatis (COM(2020) 609 final) [„Uus rände- ja varjupaigalepe“](#).

⁸⁹ Komisjoni teatis (COM(2020) 758 final) [„Integratsiooni ja kaasamise tegevuskava aastateks 2021–2027“](#).

- ✓ volitab Põhiõiguste Ametit uurima **hoolekandeesutustes elavate puuetega inimeste olukorda** seoses vägivalga, väärkohtlemise ja piinamisega.

Komisjon kutsub liikmesriike üles

- ✓ rakendama **Euroopa ühist varjupaigasüsteemi käsitlevat liidu õigustikku**, võttes arvesse **haavatavate rahvusvahelise kaitse taotlejate ja saajate**, sealhulgas puuetega inimeste erivajadusi, et tagada tegelikkuses piisav kaitse;
- ✓ hõlbustama haavatavate isikute, sealhulgas puuetega inimeste varjupaigataotlustega tegelevate **kaitseametnike ja tõlkide koolitamist**, tehes selles küsimuses tihedat koostööd Euroopa Varjupaigaküsimuste Tugiametiga.

6. Puuetega inimeste õiguste edendamine kogu maailmas

EL jätkab puuetega inimeste inimõiguste kaitsmist ja nende sotsiaalse kaasamise toetamist kõikides rahvusvahelistes suhetes ning kogu oma välistegevuse, poliitika kavandamise, rahastamisprogrammide ja meetmete raames. Tähelepanu tuleb pöörata ka puuetega lastele ja noortele, eriti konfliktikolletes ja konfliktijärgsetes ühiskondades või arenguriikides, kus kaitse, võimalus käia koolis ja saada põhiteenuseid on sageli puudulik.

See tähendab erilise tähelepanu pööramist kolmandate riikidega tehtavale koostööle ELi laienemis- ja naabruspoliitika ning laiema arengukoostöö raames.

Maailmas elab hinnanguliselt **1 miljard** puuetega inimest

Ligikaudu 15 %-l maailma inimestest on mingit laadi puue, neist 2–4 % kogevad tõsiseid raskusi toimetulemisel ja ligikaudu 80 % neist elavad arengumaades⁹⁰. Paljudes maailma piirkondades ei ole puuetega inimestel nõuetekohast ligipääsu kaasavatele põhiteenustele, kaitsele, tugitehnoloogiale, teabele, õiguskaitsele ega võimalust oma isikut tõendada. See lisandub diskrimineerimisele ja töövõimaluste puudumisele. Kõige pakilisemad küsimused on jätkuvalt asutusepõhine hooldus ja segregatsioon.

Haridussüsteemid ei võta sageli arvesse puuetega laste vajadusi. Lisaks on puuetega inimesed humanitaarkriisides sageli kõige haavatavamad. Katastroofide korral on nende suremus kaks kuni neli korda kõrgem kui puueteta inimestel⁹¹.

Käesoleva strateegiaga tugevdab EL ülemaailmselt oma rolli puuetega inimeste õiguste kaitsjana, tehes selleks koostööd, rakendades humanitaarmedeid ja osaledes dialoogis puuetega inimeste õiguste konventsiooni rakendava rahvusvahelise kogukonnaga. Strateegias tunnistatakse partnerriikide ees seisvaid eri probleeme ja ELiga tehtava koostöö mitmesuguseid raamistikke ning samas annab see inspiratsiooni, millest juhinduda reformipüüdlustes ning partnerriikidele ja asjaomastele sidusrühmadele antava abi kavandamisel. Lisaks annab EL humanitaarabi ja kaitset vastavalt vajadustele kooskõlas humanitaarabi põhimõtetega.

EL kutsub kõiki riike üles austama, kaitsma ja järgima puuetega inimeste õigusi, mis kajastuvad kõigis järgmise kümnendi poliitilistes algatustes⁹². On oluline, et

⁹⁰ Maailma Terviseorganisatsioon / Maailmapank, 2011, „[World report on disability](#)“ vt lk 27.

⁹¹ ÜRO agentuuridevaheline alaline komitee, 2019, „[Inclusion of Persons with Disabilities in Humanitarian Action](#)“, lk 2.

⁹² 1) Ühisteatis (JOIN(2020) 5 final) „[ELi inimõiguste ja demokraatia tegevuskava \(2020-2024\)](#)“;

välisest tegevusest järgitakse ja rakendatakse puuetega inimeste õiguste konventsiooni põhimõtteid koos kestliku arengu tegevuskavaga aastani 2030, integreerides ligipääsetavuse parandamiseks kõikidesse meetmetesse universaalsainil põhineva lähenemisviisi ja nähes ette mõistlikud abinõud puuetega inimeste jaoks. EL kasutab oma tegevuses paljusid vahendeid alates poliitilistest, inimõiguste alastest ja kaubandusdioloogidest kuni ELi naabrus-, laienemis- ja rahvusvahelise partnerluse poliitika raames kolmandate riikidega tehtava koostööni, hõlmates ka humanitaarmedeid ja koostööd rahvusvaheliste organisatsioonidega. EL toetab kogu maailmas avaliku poliitika reforme, et muuta see kaasavamaks, ning püüab tagada, et kõik inimõigused, sealhulgas puuetega inimeste õigused, oleksid COVID-19 pandeemia reageerimisel ja maailmamajanduse taastamisel kesksel kohal. ELi delegatsioonid toetavad puuetega inimeste õiguste edendamist, annavad suunisteid ligipääsetavuse rakendamiseks ja tagavad sisukad konsultatsioonid puuetega inimestega, sealhulgas neid esindavate organisatsioonide kaudu, tuginedes olemasolevatele headele tavadele. EL püüab võtta puuetega seotud sihipäraseid meetmeid ja võtta neid arvesse oma välisest tegevuses. ELi inimõiguste ja demokraatia tegevuskavas (2020–2024) ning kolmandas soolise võrdõiguslikkuse tegevuskavas (2021–2025) on esitatud ELi püüdlused tõhustada meetmeid, et võidelda puuetega inimeste diskrimineerimise kõigi vormide vastu, pöörates erilist tähelepanu mitmetele omavahel läbipõimunud diskrimineerimise vormidele, lähtudes inimõiguste alastest suunistest mittediskrimineerimise kohta välisest tegevuses⁹³.

Samuti on ELi eesmärk tagada, et ELi rahastatava humanitaarabi andmisel võetaks asjakohaselt arvesse puuetega inimeste vajadusi, suurendades puuetega inimeste kaasamist ja koostööd kodanikuühiskonnaga ning toetades suutlikkuse arendamist. EL parandab ka puuetega inimesi käsitlevate andmete kogumist ELi rahastatavas humanitaarabis, edendades näiteks Washingtoni puudestatistika tööühma lühiküsimustiku kasutamist⁹⁴. Lisaks lisatakse ELi üldiste tariifsete soodustuste kava (GSP+) käsitleva määruse muutmisel viide puuetega inimeste õiguste konventsioonile, et motiveerida asjaomaseid kaubanduspartnereid seda konventsiooni järgima.

EL kavatseb tõhustada ja tugevdada koostööd puuetega inimeste õiguste konventsiooni teiste osaliste ja konventsioonile alla kirjutanud riikidega, et edendada kõnealuse konventsiooni ratifitseerimist ja rakendamist ning suurendada oma juhtrolli, eelkõige konventsiooni osaliste riikide iga-aastaselt konverentsil. EL toetab jätkuvalt kodanikuühiskonna organisatsioone, et tagada puuetega inimeste esindajate osalemine kõigis asjakohastes protsessides konkreetsete ja kaasavate struktureeritud dioloogide kaudu nii ELi, partnerriikide kui ka ülemaailmsel tasandil. Nende dioloogidega käivitatakse strateegiliste algatuste ja parimate tavade vahetamine koos tulemuste laiemalt levitamiseks.

EL jagab puuetega inimeste õiguste konventsiooni rakendamise strateegiaid ja tavasid ÜRO mitmepoolsetel foorumitel, nagu Inimõiguste Nõukogu, naiste staatuse komisjon või sotsiaalse arengu komisjon, ning piirkondlike integratsiooniorganisatsioonidega, nagu Aafrika Liit, ASEAN või USAN. Selle teabevahetuse eesmärk on ergutada puuetega inimeste õiguste konventsiooni läbipaistvat ja ulatuslikku rakendamist kogu

2) Ühisteatis (JOIN(2020) 17 final) „[ELi soolise võrdõiguslikkuse kolmas tegevuskava \(GAP III\)](#) – Ambitsioonikas tegevuskava soolise võrdõiguslikkuse ja naiste mõjuvõimu suurendamiseks ELi välisest tegevuses (2021–2025)“; 3) „[ELi üldiste tariifsete soodustuste kava](#)“.

⁹³ Nõukogu, 6337/19, 2019, „[ELi inimõiguste alastest suunistest mittediskrimineerimise kohta välisest tegevuses](#)“.

⁹⁴ Washingtoni puudestatistika tööühm, „[Short Set on Functioning](#)“.

maailmas,⁹⁵ samas kui EL saab kasu ka ülemaailmsest tavade vahetamisest. ELi aktiivsem osalemine puuetega inimeste õiguste konventsiooni komitees võib kaasa tuua kõnealuse konventsiooni tõhusama rakendamise nii ELis kui ka mujal maailmas. Komisjon teeb liikmesriikidele ettepaneku, et EL esitaks puuetega inimeste õiguste konventsiooni komitee valimistele kandidaadi kooskõlas mitmepoolsust käsitleva ühisteatisega⁹⁶.

Komisjon ning liidu välisasjade ja julgeolekupoliitika kõrge esindaja ja komisjoni asepresident

- ✓ ajakohastavad 2021. aastal **juhendmaterjali „ELi arengukoostöö valdkonnas kõiki inimõigusi hõlmav õigustepõhine lähenemisviis“**, et käsitleda välistegevuses kõiki ebavõrdsusi, sealhulgas puuetega inimeste diskrimineerimist;
- ✓ tagavad, et **ELi delegatsioonid** etendaksid aktiivsemat rolli puuetega inimeste õiguste konventsiooni rakendamise toetamisel ja ülemaailmse ratifitseerimise edendamisel;
- ✓ kasutavad süstemaatiliselt OECD arenguabi komitee puuetega inimeste näitajat,⁹⁷ et **ELi rahastamise sihipärase järelevalve** raames jälgida puuetega inimesi arvestavaid investeeringuid;
- ✓ annavad koos liikmesriikidega partnerriikide haldusasutustele **tehnilist abi** oma programmide ja vahendite kaudu;
- ✓ korraldavad **regulaarseid struktureeritud dialooge** puuetega inimeste õiguste konventsiooni osaliste riikide iga-aastaselt konverentsil ja muudel olemasolevatel mitmepoolsetel foorumitel ning tõhustavad **koostööd, milles keskendutakse ligipääsetavusele ja tööhõivele**.

7. Strateegia tõhus elluviimine

Komisjon kutsub liikmesriike ning kõiki ELi institutsioone ja asutusi üles võtma poliitika, õigusaktide ja rahastamisprogrammide kavandamisel, rakendamisel ja järelevalves sihipärase tegevuse ja süvalaiendamise kaudu arvesse puuetega inimeste vajadusi. Komisjon julgustab puuetega inimesi käsitlevat koostööd ELi institutsioonide, liikmesriikide ja muude sidusrühmade vahel, toetades seda ELi rahastamise ja koolitusega.

7.1. Parem õigusloome – puuetega inimeste õiguste konventsiooni järgimine poliitika kujundamisel

Parema õigusloome eesmärk on luua parim võimalik alus õigeaegse ja mõistliku poliitika kujundamiseks. ELi toimimise lepingu artiklis 10 rõhutatakse, et liit peaks oma poliitika määratlemisel ja rakendamisel võitlema diskrimineerimise, sealhulgas puude alusel diskrimineerimise vastu.

Tõhus poliitika kujundamine eeldab puuetega inimestega ja neid esindavate organisatsioonidega konsulteerimist ja nende osalemist kogu protsessi vältel ning asjakohaseid poliitilisi algatusi ja konsultatsioone käsitleva teabe andmist ligipääsetavas vormis.

⁹⁵ Elkõige teistes piirkondliku integratsiooni organisatsioonides, nagu Aafrika Liit, ASEAN või USAN.

⁹⁶ Ühisteatis (JOIN(2021) 3 final) „ELi suurem panus reeglitepõhisesse mitmepoolsesse maailmakorda“.

⁹⁷ OECD, 2019, „[Handbook for the marker for the inclusion and empowerment of persons with disabilities](#)“.

Oma tegevuse raames, mille eesmärk on edendada võrdsust kõigi inimeste jaoks ja igas mõttes, püüab komisjoni võrdõiguslikkuse rakkerühm⁹⁸ tagada puuetega seotud küsimuste süvalaiendamise kõikides poliitikavaldkondades.

Lisaks sellele komisjon

- ✓ tugevdab **parema õigusloome vahendeid**, millega parandatakse puuetega arvestamist, et tagada puuetega inimeste õiguste konventsiooni järgimine;
- ✓ tagab puuetega seotud küsimuste sidusa arvessevõtmise ja hindamise mõjuhinnaangutes ja hindamistes, kui see on asjakohane, sealhulgas pakkudes puuetega inimeste õiguste konventsiooniga seotud algatusi ettevalmistavatele töötajatele koolitust.

7.2. ELi institutsioonide ja liikmesriikide koostöö tõhustamine

Selleks et tugevdada puuetega inimeste õiguste konventsiooni rakendamist ja kajastada paremini ELi kui konventsiooniosalise võetud kohustusi, panustab komisjon ELi tasandil tegevuse koordineerimise tugevdamisse kooskõlas puuetega inimeste õiguste komitee soovitustega⁹⁹. Komisjon teeb koostööd Euroopa Parlamendi ja nõukoguga, tagamaks et puuetega seotud küsimusi võetaks piisavalt arvesse institutsioonidevahelistes läbirääkimistes ja olemasolevates õigusaktides olevate lünkade kindlakstegemisel.

Komisjon

- ✓ kutsub kõiki ELi institutsioone, asutusi, ameteid ja delegatsioone üles **määrama puuetega seotud küsimuste koordinaatorid** oma asutuse ja puuetega seotud strateegiate jaoks;
- ✓ korraldab **korrapäraseid kõrgetasemelisi kohtumisi** Euroopa Parlamendi, nõukogu, komisjoni ja Euroopa välisteenistuse vahel, kaasates puuetega inimeste esindusorganisatsioone;
- ✓ korraldab igal aastal arvamuste vahetuse **Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee** ning **Regioonide Komiteega**.

Komisjon kutsub liikmesriike üles

- ✓ võtma puuetega inimeste erivajadusi arvesse kõikides poliitikavaldkondades, mida tuleb käsitleda nõukogu tasandil ja nõukogu järeldustes (**puude temaatika süvalaiendamine**).

7.3. Koostöö liikmesriikide ning piirkondlike ja kohalike ametiasutustega

Puuetega inimeste õiguste konventsiooni osalistena on liikmesriigid, sealhulgas valitsused, parlamendid ja muud eri tasandi sidusrühmad, kõnealuse konventsiooni rakendamise peamised osalised. Nad peavad ÜRO komiteele korrapäraselt aru andma puuetega inimeste õiguste konventsiooni rakendamise meetmetest, sealhulgas puuetega inimesi käsitlevatest riiklikest strateegiatest. Komisjon tugevdab ELi tasandi koostöö juhtimismehhanismi.

⁹⁸ Võrdõiguslikkuse rakkerühm koosneb kõigi komisjoni talituste ja Euroopa välisteenistuse esindajatest. Seda toetab Euroopa Komisjoni peasekretariaadi juures tegutsev sekretariaat.

⁹⁹ ÜRO komitee, 2015, „[Concluding observations on the initial report of the European Union](#)“, punktid 75 ja 77.

Juhtalgatus

Komisjon loob 2021. aastal **puuetega inimeste platvormi**. See asendab olemasolevat kõrgetasemelist puuetega inimeste töörühma ning toetab käesoleva strateegia ja puuetega inimesi käsitlevate riiklike strateegiate rakendamist. See toob kokku puuetega inimeste õiguste konventsiooni riiklikud kontaktpunktid, puuetega inimeste organisatsioonid ja komisjoni. Platvormi kaudu võiks vahetada teavet ÜRO hinnangute kohta, mis käsitlevad puuetega inimeste õiguste konventsiooni rakendamist liikmesriikides. Puuetega inimeste platvormi veebiväljund sisaldab teavet selle koosolekute, tegevuste, analüüsi ja osalevate riikide kohta, sealhulgas kättesaadavate ja kaasavate heade tavade edendamist.

Lisaks sellele komisjon

- ✓ alustab puuetega inimeste teemalist dialoogi kohalike ja piirkondlike ametiasutuste **olemasolevate võrgustikega**¹⁰⁰.

Komisjon kutsub liikmesriike üles

- ✓ võtma vastu **ambitsioonikad riiklikud strateegiad**, et edendada puuetega inimeste õiguste konventsiooni ja käesoleva strateegia rakendamist **riiklikul, piirkondlikul ja kohalikul tasandil**.

7.4. Rakendamise toetamine ELi rahaliste vahendite abil

Selleks et toetada käesoleva strateegia ja puuetega inimeste õiguste konventsiooni rakendamist, edendab EL jätkuvalt ELi rahaliste vahendite kasutamist liikmesriikides mitmeaastase finantsraamistiku (2021–2027)¹⁰¹ raames ja uute rahastamisvõimalustega, mida pakub taasterahastu „NextGenerationEU“ – taastamiskava, mis aitab praegusest kriisist välja tulla ning paneb aluse tänapäevasele ja kestlikumale Euroopale¹⁰². Tehnilise toe instrument võib toetada liikmesriike vajaduspõhiste tehniliste eksperditeadmistega.

Ühiselt hallatavaid fonde käsitleva ühissätete määrusega¹⁰³ nähakse muu hulgas ette poliitikaraamistik ühtekuuluvuspoliitika fondidele, sealhulgas Euroopa Sotsiaalfond+ (ESF+), Euroopa Regionaalarengu Fond (ERF) ja uus õiglase ülemineku fond (JTF). Selles on sätestatud, et liikmesriigid peavad täitma rakendamistingimused, mis võimaldavad tagada, et investeerimiskeskond on ELi toetuse saamiseks eelnevalt hästi ette valmistatud. Üks rakendamistingimus eeldab, et on **olemas riiklik raamistik, millega tagatakse puuetega inimeste õiguste konventsiooni rakendamine**. Üks kriteerium selle täitmiseks on ligipäätavuse tagamise korra olemasolu. Liidu rahaliste vahenditega toetatakse selliseid valdkondi nagu deinstitutionaliseerimine, puuetega inimeste sotsiaal-majanduslik integreerimine, teenuste kättesaadavus, kaasav haridus ja tervishoid, kultuuripärandi kaasavamaks muutmise ja ligipäätavuse tagamine. Puuetega inimeste õiguste konventsiooni liikmesriikide kontaktasutustel võib olla oluline roll asjakohaste rakendamistingimuste täitmise toetamisel programmitöö perioodi jooksul.

¹⁰⁰ Võrgustike hulka kuuluvad näiteks [Eurocities](#) või [Euroopa Kohalike ja Piirkondlike Omavalitsuste Nõukogu – CCRE](#).

¹⁰¹ Nõukogu määrus (EL, Euratom) 2020/2093: [mitmeaastane finantsraamistik 2021–2027](#).

¹⁰² Taasterahastu „NextGenerationEU“ on 750 miljardi euro suurune ajutine taastevahend, millega aidatakse kõrvaldada koroonaviiruse pandeemia sotsiaalset ja majanduslikku kahju. Selle keskmes on taaste ja vastupidavuse rahastamisvahend, millega antakse laene ja toetusi liikmesriikide reformide ja investeringute toetamiseks. Nõukogu määrus (EL) 2020/2094, millega luuakse [Euroopa Liidu taasterahastu](#) COVID-19 kriisi järgse taastumise toetuseks.

¹⁰³ Kaasatud andjad jõudsid 1. detsembril 2020 poliitilisele kokkuleppele komisjoni ettepaneku (COM(2018) 375 final) suhtes, mis käsitleb ühissätete määrust ühiselt hallatavate fondide kohta.

Samuti nõutakse ühissätete määruises, et liikmesriikide rakenduskavade ettevalmistamise ja rakendamise käigus võetaks arvesse puuetega inimeste ligipääsetavuse võimalusi.

Käesoleva strateegia eesmärkide saavutamisel võib oma osa olla ka muudel fondidel.

Programmiga „Erasmus+“ edendatakse puuetega osalejate rahalist toetamist ja muid kaasamismeetmeid. Õiguste ja väärtuste programm (CERV) toetab käesoleva strateegia rakendamist ja juhtimist. Komisjon tagab muude rahastamisvahendite ja programmide (programm „InvestEU“ ja programm „Euroopa horisont“)¹⁰⁴ rakendamise viisil, mis arvestab puuetega inimesi.

Selleks et parandada mitmeaastase finantsraamistiku (2021–2027)¹⁰⁵ asjaomaste rahaliste vahendite haldamist seoses puuetega inimeste õigustega, toetab komisjon liikmesriike tihedama koostöö, teadlikkuse suurendamise meetmete ja sihipäraste suuniste kaudu.

Naabruspoliitika, arengu- ja rahvusvahelise koostöö rahastamisvahend (2021–2027) aitab kaasa strateegia väliseesmärkide rakendamisele. Sellised programmid nagu SOCIEUX+ (lühiajalistele missioonidele keskenduv tehnilise koostöö programm), TAIEX (tehnilise abi ja teabevahetuse vahend) ja TWINNING aitavad rakendada ELi puuetega inimesi käsitlevat poliitikat kogu maailmas.

Lisaks sellele komisjon

- ✓ uurib rahastamisvõimalusi uue õiguste ja väärtuste programmi (CERV) kaudu, et edendada **puuetega kodanike kaasamist teistega võrdsetel alustel**;
- ✓ aitab **liikmesriikidel kasutada ELi rahalisi vahendeid** vastavalt puuetega inimeste õiguste konventsioonile ja ligipääsetavuse põhimõtetele, tagades et ELi rahalistest vahenditest ei toetata meetmeid, mis suurendavad segregatsiooni või tõrjutust.

Komisjon kutsub liikmesriike üles

- ✓ tagama ELi rahaliste vahendite kavandamisel ja rakendamisel **partnerluse** piirkondlike ja kohalike ametiasutuste, puuetega inimeste esindusorganisatsioonide, kodanikuühiskonna, põhiõigustega tegelevate asutuste ja muude sidusrühmadega;
- ✓ julgustama **puuetega inimeste õiguste konventsiooni kontaktasutusi** toetama asjakohaste rakendamistingimuste täitmist kogu programmitöö perioodi jooksul.

8. Olla eeskujuks

Komisjoni eesmärk on olla eeskujuks ning ta kutsub ka teisi ELi institutsioone ja asutusi üles seda tegema.

8.1. Puute arvessevõtmine töötajate valikul, värbamisel, töölevõtmisel ja hoidmisel

Mitmekesisus ja kaasatus rikastavad ja tugevdavad organisatsioone. Komisjon lisab oma uuendatud personalistrateegiasse meetmed, mille eesmärk on edendada puuetega töötajate värbamist, töölevõtmist ja karjäärivõimalusi ning luua kaasav töökeskkond, kinnitades enda kui tööandja eesmärki toetada mitmekesisust ja võrdsust, tagades samal

¹⁰⁴ [Programm „Erasmus+“; programm „InvestEU“; programm „Euroopa horisont“.](#)

¹⁰⁵ [Mitmeaastane finantsraamistik 2021–2027.](#)

ajal ligipääsetavuse ja mõistlikud abinõud. Hiljuti loodud mitmekesisuse ja kaasamise büroo jälgib asjakohaste meetmete väljatöötamist ja rakendamist ning aitab edendada mitmekesisust, võrdsust ja kaasatust kõigis komisjoni talitustes.

Valiku- ja värbamisprotsess on tulemuspõhine ning järgib võrdsete võimaluste poliitikat. Suurema mitmekesisuse edendamiseks tuleb siiski rakendada ennetavat lähenemisviisi ja ennetavaid meetmeid.

Värbamisega seoses on kavas teha värbamisprotsesside, -menetluste ja -vahendite võrdsuse ja mitmekesisuse kontroll, et teha kindlaks võimalik eelarvamuse või diskrimineerimise oht ja vajalikud parandusmeetmed. Võrdsuse ja mitmekesisuse kontrolli käigus tuvastatud probleemide tõhusaks lahendamiseks võetakse asjakohaseid meetmeid.

Seda toetavad komisjonisisene teavituskampaania ning töötajate, sealhulgas juhtide ja personalispetsialistide koolitus (viimaste puhul on koolitus kohustuslik), et tagada lugupidav töökeskkond ning võidelda eelarvamuste ja diskrimineerimisega, sealhulgas puuetega inimeste vastu suunatud eelarvamuste ja diskrimineerimisega.

Töötajate valimisel jätkab institutsioonidevaheline Euroopa Personalivaliku Amet (EPSO) oma konkurssides ja valikumenetlustes võrdsuse, mitmekesisuse ja kaasatuse poliitika kohaldamist, kogudes kandideerimise etapis andmeid puute kohta. Sel viisil saab EPSO tagada mõistlikud abinõud, teha paremini kindlaks lüngad oma teavitustegevuses ning suurendada puuetega kandidaatide võimalusi testides ja katsetel osalemiseks. Samuti ajakohastab ta oma sihtotstarbelist kommunikatsiooni- ja teavitusstrateegiat ning arendab edasi puuetega inimeste partnerorganisatsioonide võrgustikku, laiendab oma teadmisi mõistlike abinõude kohta ning oma koolitus- ja teenustekataloogi.

Komisjon kohaldab kõigis oma värbamiskanalites ja eri programmides võrdsete võimaluste poliitikat. Selleks et see praktikas teostuks, soodustab komisjon sõnaselgelt puuetega inimeste kandideerimist ning pakub kandidaatidele sihipärast tuge ja abi kogu protsessi vältel.

Euroopa välisteenistus jätkab puuetega inimesi käsitleva tegevuskava rakendamist.

Juhtalgatus

Komisjon võtab vastu **uuendatud personalistrateegia**, mis sisaldab meetmeid mitmekesisuse ja puuetega inimeste kaasamise edendamiseks, ning kutsub EPSOt üles täiendama neid jõupingutusi koostöös teiste töötajaid värbavate ELi institutsioonidega.

Lisaks sellele komisjon

- ✓ tagab, et kõik talitused **kõrvaldavad ja väldivad järjepidevalt tõkkeid**, mis mõjutavad puuetega töötajaid ja üldsuse esindajaid (nt kasutades ligipääsetavaid IKT-seadmeid ja veebikoosolekute pidamise vahendeid);
- ✓ tugevdab komisjoni talituste **aruandlust** mitmekesisuse, sealhulgas puuetega töötajate jaoks rakendatud mõistlike abinõude kohta.

8.2. Ligipääsetavus hoonetele ja suhtlusvahenditele

Komisjon on pidevalt parandanud ligipääsu oma hoonetele, digikeskkonnale ja suhtlusvahenditele ning suurendab veelgi oma püüdlusi ligipääsetavuse tagamiseks, muu hulgas uuenduslike projektide abil, parandades ligipääsu väljaannetele, eelkõige liidu õigust ja poliitikat käsitlevatele väljaannetele, ning pakkudes töötajatele koolitust ja toetades rahvusvahelise viipekeele tõlke õpet.

Komisjon

- ✓ võtab 2021. aastal vastu **veebi juurdepääsetavuse tagamise tegevuskava**, mida jagatakse ja edendatakse kõigis ELi institutsioonides ja asutustes, ning tagab ELi institutsioonide veebisaitide, nendel veebisaitidel avaldatud dokumentide ja digiplatvormide vastavuse Euroopa juurdepääsetavusstandarditele¹⁰⁶;
- ✓ parandab 2023. aastaks oma **audiovisuaalse kommunikatsiooni ja graafilise disaini** teenuste ning väljaannete ja ürituste ligipääsetavust, sealhulgas vajaduse korral viipekeelse tõlke ja kergesti loetavate dokumentide abil;
- ✓ tagab ligipääsu kõigile komisjoni **uutele hoonetele**, võttes arvesse asukohariikide võimalikke linnaplaneerimise nõudeid;
- ✓ tagab ligipääsu komisjoni ürituste toimumise **kohtadele**;
- ✓ tagab, et 2030. aastaks vastaksid kõik komisjoni hooned **Euroopa ligipääsetavusstandarditele**, võttes arvesse asukohariikide linnaplaneerimise nõudeid.

9. Teadlikkus, juhtimine ja edusammude mõõtmine

Komisjon teeb liikmesriikidega koostööd, et täiendada ja toetada riiklikke kampaaniaid, tugevdada teadlikkuse suurendamist ja võidelda puuetega seotud stereotüüpide vastu. Komisjon korraldab ka edaspidi temaatilisi üritusi, mille hulka kuulub eelkõige Euroopa puuetega inimeste päev, kui 3. detsembril tähistatakse ÜRO rahvusvahelist puuetega inimeste päeva.

Komisjon tugevdab struktureeritud dialoogi puuetega inimestega ja neid esindavate organisatsioonidega ning tagab nende esindatuse asjakohastes poliitilistes protsessides ja nendega konsulteerimise asjaomaste komisjoni ettepanekute üle. Komisjon rahastab õiguste ja väärtuste programmi kaudu jätkuvalt puuetega inimeste organisatsioonide tööd, millega aidatakse kaasa puuetega inimeste õiguste konventsiooni rakendamisele.

Puuetega inimeste õiguste konventsiooni fakultatiivprotokoll võimaldab puuetega inimestel pöörduda asjaomase komitee poole, kui nende väitel on asjaomane osalisriik rikkunud puuetega inimeste õiguste konventsiooni sätteid¹⁰⁷. Kõik liikmesriigid ei ole protokolliga ühinenud ja ettepanek võtta vastu nõukogu otsus ELi ühinemise kohta puuetega inimeste õiguste konventsiooni fakultatiivprotokolliga on olnud menetluses alates 2008. aastast. Komisjon jälgib tähelepanelikult liikmesriikide edusamme fakultatiivprotokolliga ühinemisel ja vaatab seda silmas pidades uuesti läbi puuetega inimeste õiguste konventsiooni fakultatiivprotokolli ratifitseerimise ELi poolt.

¹⁰⁶ Euroopa Personalivaliku Amet (EPSO) jätkab oma testide ja katsete ning veebisaitide juurdepääsetavuse parandamist, et need vastaksid [veebisisu juurdepääsetavuse suunistele](#).

¹⁰⁷ [Fakultatiivprotokoll](#), [ratifitseerimise seis](#); 21 liikmesriiki.

Komisjon alustab koostööd nõukoguga, et ajakohastada ELi deklaratsiooni ELi pädevuse kohta puuetega inimeste õiguste konventsiooniga reguleeritud küsimustes, nagu kõnealuse konventsiooni komitee 2015. aastal soovitas¹⁰⁸. Asjaomaste ELi õigusaktide arv on märkimisväärselt kasvanud – 2008. aastal deklaratsioonis loetletud 40 õigusaktist 130 õigusaktini¹⁰⁹.

9.1. ELi raamistiku tugevdamine puuetega inimeste õiguste konventsiooni kohaselt

Puuetega inimeste õiguste konventsiooni osalisena peab EL looma raamistiku, et edendada, kaitsta ja jälgida konventsiooni rakendamist.

Selleks on loodud konkreetne ELi raamistik,¹¹⁰ mis hõlmab Euroopa Ombudsmani, Euroopa Parlamendi Petitsioonikomisjoni, Euroopa Liidu Põhiõiguste Ametit ja Euroopa Puuetega Inimeste Foorumit, kes kõik täidavad oma ülesandeid sõltumatult, kuid kooskõlastatult. ELi raamistiku kaudu tehakse järelevalvet puuetega inimeste õiguste konventsiooni nende valdkondade üle, kus liikmesriigid on pädevuse andnud üle ELile, ning konventsiooni rakendamise üle ELi institutsioonide poolt.

Selle mehhanismi tõhususe suurendamiseks ELi tasandil teeb komisjon järgmist:

- ✓ uurib 2022. aastal **ELi raamistiku toimimist** ja esitab uurimise tulemuste alusel ettepanekud meetmete võtmiseks;
- ✓ korraldab **iga-aastase dialoogi** komisjoni kui ELi kontaktpunkti ja ELi raamistiku vahel.

9.2. Usaldusväärse järelevalve ja aruandluse tagamine

Tuginedes puuetega inimesi käsitlevast Euroopa strateegiast 2010–2020 saadud kogemustele, loob komisjon raamistiku kõnealuse strateegia rakendamise jälgimiseks, mis annab ka panuse Euroopa poolaastas, sotsiaalvaldkonna tulemustabelisse ja kestliku arengu eesmärkide rakendamisse.

Liikmesriikide edusammude jälgimiseks kasutatakse paremat statistiliste andmete kogumist puuetega inimeste olukorra kohta ning teavet riikliku poliitika ja tavade kohta, mis täiendab liikmesriikide aruandlust selleks loodud ÜRO komiteele. Uus tulemustabel näitab edusamme, mida on tehtud kogu ELi hõlmavate meetmete võtmisel käesoleva strateegia kontekstis ning valdkondades, kus komisjon kutsub liikmesriike üles tegutsema. Komisjon jätkab puuetega inimesi käsitlevate ELi õigusaktide rakendamise jälgimist. Komisjon kaalub meetmete täpsustamist käesoleva strateegia vahearuande alusel.

ELi tasandil peab Euroopa Komisjon kui ELi kontaktpunkt andma puuetega inimeste õiguste konventsiooni komiteele korrapäraselt aru konventsiooni rakendamise kohta ELis. Selleks kogub komisjon teavet, sealhulgas Euroopa Parlamendilt ja nõukogult ning samuti komisjoni talitustelt¹¹¹.

¹⁰⁸ ÜRO komitee, 2015, „[Concluding observations on the initial report of the European Union](#)“.

¹⁰⁹ Komisjon (SWD(2017) 29 final), „[Progress Report on the implementation of the European Disability Strategy \(2010–2020\)](#)“.

¹¹⁰ Puuetega inimeste õiguste konventsiooni artikli 33 lõike 2 kohane [muudetud ELi tasandi raamistik](#).

¹¹¹ [Aruandlus](#): lisateavet kogutakse ELi institutsioonide, ametite ja asutuste kohta.

Tõhusa järelevalve võimaldamiseks on tingimata vaja kvaliteetseid andmeid koos pikaajaliste teadusuuringutega. Need hõlmavad teavet selle kohta, mida tähendavad rohe- ja digipööre puuetega inimeste jaoks. Kuigi Eurostat esitab uuringuandmeid peamiste valdkondade kohta, ei hõlma senine andmete kogumine veel kõiki asjaomaseid valdkondi ja suundumuste kindlakstegemiseks ei koguta andmeid piisavalt sageli.

Komisjon tõhustab andmete kogumist kõigis valdkondades, kus on tuvastatud puudujääke,¹¹² eriti seoses hoolekandeasutustes elavate inimeste andmetega ja puuetega inimesi käsitlevate teadusuuringutega, mis korraldati ELi teadusuuringute ja innovatsiooni raamprogrammi „Euroopa horisont“ (2021–2027) alusel, kasutades intersektionaalsuse lähenemisviisi. Põhjalikuma andmekogumise põhjal tugevdab komisjon puuetega inimeste seiret Euroopa poolaasta raames.

Lisaks sellele komisjon

- ✓ töötab 2021. aastal välja ja avaldab käesoleva strateegia eesmärkide ja meetmete **järelevalve raamistiku**;
- ✓ töötab hiljemalt 2023. aastaks välja uued **puuetega seotud näitajad** koos selge tegevuskavaga nende rakendamiseks. Need peaksid hõlmama ka näitajaid laste kohta ja puuetega inimeste olukorra kohta seoses tööhõive, hariduse, sotsiaalse kaitse, vaesuse ja sotsiaalse tõrjutuse, elamistingimuste, tervishoiu ja uue kommunikatsioonitehnoloogia kasutamisega, ning toetama ELi sotsiaalvaldkonna tulemustabeli näitajaid ja ELi kestliku arengu eesmärgi;
- ✓ koostab 2024. aastal käesoleva strateegia kohta **aruande**, hinnates strateegia rakendamisel tehtud edusamme, ning vajaduse korral ajakohastab strateegia eesmärgi ja meetmeid;
- ✓ töötab välja **andmete kogumise strateegia**, annab liikmesriikidele sellekohaseid suuniseid ning analüüsib olemasolevaid andmeallikaid ja näitajaid, sealhulgas administratiivandmeid.

10. Kokkuvõte

Käesoleva strateegiaga püüab komisjon parandada märkimisväärselt puuetega inimeste elu kõiki tahke nii ELis kui ka mujal. Järgmisel kümnendil toetab kõnealune strateegia nii liikmesriike kui ka ELi institutsioone nende püüdlustes rakendada puuetega inimeste õiguste konventsiooni. Strateegias kavandatud algatuste rakendamine aitab vähendada 2030. aastaks diskrimineerimist ja ebavõrdsust ning aitab puuetega inimestel täiel määral kasutada oma inimõigusi, põhivabadusi ja ELi õigusi teistega võrdsel alustel, et saavutada maksimaalne iseseisvus, osalemine ja inimväärsed elamistingimused.

Strateegia eesmärkide saavutamiseks on vaja, et liikmesriigid võtaksid kindla kohustuse edendada poliitikat ja meetmeid, mille tulemusena luuakse puuetega inimestele ligipääsetav keskkond, kvaliteetsed kaasavad haridussüsteemid, kvaliteetsed tervishoiusüsteemid ja reaalsed võimalused õiglaseks tööhõiveks.

Kui puuetega inimestele antakse võimalus osaleda täiel määral kaasavale, keskkonnasäästlikule ning digitaalmajandusele ja -ühiskonnale üleminekus ning anda sellesse ja ka Euroopa demokraatiasse oma panus, siis see kinnistab aluslepingutes sätestatud ELi väärtusi. Samuti annab see suure panuse võrdõiguslikkuse liitu ja tugevdab puuetega inimeste õigusi kogu maailmas.

¹¹² Nt hoolekandeasutustes elavad puuetega inimesed, tervishoid, humanitaarabi, tööhõive.

Komisjon kutsub Euroopa Parlamenti ja nõukogu üles tegema koostööd ja näitama eeskuju, et saavutada puuetega inimeste õiguste konventsiooni rakendamine nii ELi kui ka liikmesriikide tasandil. **Komisjon kutsub nõukogu üles võtma vastu kõnealust strateegiat käsitlevad järeldused.**